

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

7^E JAARGANG

WOENSDAG 13 DECEMBER 1922

No. 363

INHOUD

	Blz.
ZWITSERSCH EN NEDERLANDSCH SPOORWEGVERSLAG 1921 I	
door Jhr. J. A. van Kretschmar van Veen.....	1064
Redelijke Loonen door J. Smid.....	1065
Betalingsbeloften en Geld door Prof. Mr. Ant. van Gijn.....	1067
Kantoorbedienden door J. Bakker.....	1068
Londensche Correspondentie.....	1070
Index-cijfers.....	1071
AANTEKENING:	
Petroleumwetgeving en petroleumbelasting in Mexico	1071
BOEKAANKONDIGING:	
Mr. L. F. H. Regout: Het Rentevraagstuk, bespr. door	
Prof. Mr. H. W. C. Bordewijk.....	1073
MAANDCIJFERS:	
Emissies in November 1922.....	1076
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN..... 1076—1082	
Geldkoersen.	Effectenbeurzen.
Wisselkoersen.	Goederenhandel.
Bankstated.	Verkeerswezen.

INSTITUUT

VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

Algemeen Secretaris: Mr. G. W. J. Briuns.

Assistent-Redacteur voor het weekblad: D. J. Wansink.

Secretariaat: Pieter de Hoogweg 122, Rotterdam.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruige Plaatweg 37.

Telefoon Nr. 3000. Postchèque- en girorekening
Rotterdam No. 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p.
in Nederland f 20,—. Buitenland en Koloniën f 25,—
per jaar. Losse nummers 50 cents.

Leden en donateurs van het Instituut ontvangen
het weekblad gratis.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande
ontvangen de abonné's, leden en donateurs kosteloos,
voor zoover daaromtrent niet anders wordt beslist.

Advertenties f 0,50 per regel. Plaatsing bij abonne-
ment volgens tarief. Administratie van abonnementen
en advertenties: Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-
Maatschappij, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage.

12 DECEMBER 1922.

De geldmarkt bleef ook deze week zeer vast. In den
aanvang scheen het dat de markt ruimer werd en
de invloed van de maandwisseling had uitgewerkt en
bègon men prima papier voor 3¼ à 3% pCt. op te
nemen. In speciale gevallen werd ook voor lager
afgedaan; later was weder zeer weinig geld beschik-
baar en kon men met moeite voor 3¼ pCt. plaatsing
vinden; herhaaldelijk moest ook 3% pCt. worden toe-
gestaan. Ook callgeld was zeer gezocht; alleen pro-
longatiegeld meer aangeboden; de notering was
meestal 3% pCt., een enkelen dag 3¼ pCt.

De heden gepubliceerde weekstaat van de Neder-
landsche Bank vertoont geen wijzigingen van groote
beteekenis. De post binnenlandsche wissels steeg met
f 4,2 miljoen, een vermeerdering die voor bijna de
helft te verklaren is uit de toeneming van het bedrag

der rechtstreeks bij de Bank geplaatste schatkistpro-
messen, hetwelk van f 38 miljoen tot f 40 miljoen
opliep. De beleeningen geven daarentegen een daling
van f 13,6 miljoen te zien, die zowel de effectenbe-
leeningen als de goederenbeleeningen betreft, en na-
genoeg geheel voor rekening komt van de Hoofdbank.
De stijging die het hoofd beleeningen verleden week
in verband met de maandwisseling te zien gaf, is door
deze daling weder grootendeels ongedaan gemaakt.

Het renteloos voorschot aan het Rijk daalde in de
afgelopen week met f 1 miljoen. De zilvervoorraad
blijkt weder met een kleine f 200.000 te zijn toege-
nomen. De post papier op het buitenland bleef nage-
noeg onveranderd; de diverse rekeningen onder het
actief daalden met ruim f 1 miljoen.

De biljettencirculatie liep van f 988,6 miljoen tot
f 974,8 miljoen terug. De rekening-courant saldi no-
teeren ruim f 3 miljoen hooger dan verleden week;
het beschikbaar metaalsaldo steeg met ongeveer f 2,5
miljoen.

De wisselmarkt was zeer vast voor Londen, dollars
liepen steeds meer, zij het ook langzaam, terug. Don-
derdag werd voor 2,50 verhandeld. Driemaands ter-
mijn dollars zelfs voor 2,49½ en lager. Het goudpunt
werd weder bereikt; aan het disagio van den gulden
is dus, zij het ook wellicht tijdelijk, een einde ge-
komen. De overige koersen weder vrij stabiel, uitge-
zonderd den Zwitserschen franc, welke sterk schom-
melde.

LONDEN, 9 DECEMBER 1922.

De uitbetaling der op de War Loans vervallende
rente heeft een aanzienlijke geldruimte teweegge-
bracht, zoodat de schuld aan de Bank zonder moeite
kon worden afgelost. Daggeld werd voor 1½ pCt. ver-
nieuwd, terwijl voor nieuwe posten in het algemeen
niet meer dan 1 pCt. betaald behoefde te worden. Ze-
vendagsch geld werd voor 1½ pCt. verlengd.

De discontomarkt bleef van meening, dat de geld-
ruimte van het oogenblik niet van langen duur zal
zijn en de vaste stemming hield aan.

De volgende koersen geven een overzicht der huidi-
ge positie:

Schatkistwissels 3 mnds.	2 ⁷ / ₁₀ —½ pCt.
Deposito's bij Bankiers	1 pCt.
idem „ Brokers (call)	1 pCt.
idem idem (notice)	1½ pCt.
2-mnds. prima bankaccept 2 ⁹ / ₁₀ — ⁵ / ₈ pCt.:	3-mnds. id.
2 ⁹ / ₁₀ — ⁵ / ₈ pCt.; 4-mnds. id. 2 ⁵ / ₈ — ³ / ₄ pCt.;	6-mnds. id.
2 ⁵ / ₈ — ³ / ₄ pCt.; 3- en 4-mnds. handelswissels	3—3½ pCt.;
6-mnds. id. 3¼—3½ pCt.	

ZWITSERSCH EN NEDERLANDSCH SPOORWEGVERSLAG 1921.

I.

Voor eene beoordeeling van het bestuursbeleid en de bedrijfsresultaten bij de Nederlandsche Spoorwegen is men allicht geneigd den blik te wenden naar het buitenland. Het gevaar voor onjuiste gevolgtrekkingen is daarbij niet denkbeeldig, omdat in geen enkel land de toestanden en de omstandigheden gelijk zijn en het veelal niet mogelijk is de gevolgen, die daaruit voortvloeien, met juistheid in rekening te brengen. Cijfers zullen daarom slechts kunnen dienen voor bloote vergelijking en men zal zich moeten tevreden stellen met hier en daar de oorzaken der verschillen na te sporen. Is het in normale tijden reeds moeilijk de vergelijkbaarheid van statistische cijfers vast te stellen, d.w.z. de zekerheid te hebben, dat ze op dezelfde wijze zijn samengesteld en op hetzelfde onderdeel betrekking hebben, of wel door het aanbrengen van correcties tot die vergelijkbaarheid te komen, thans zou een betrouwbaar resultaat in 't geheel niet zijn te verkrijgen voor de landen met sterk gedeprecieerde valuta, waardoor de economische verhoudingen geheel zijn vertoebeld. Dit laatste bezwaar bestaat niet voor Zwitserland, waar althans in 1921 de verhouding tusschen de koopkracht van het geld daar en in Nederland vrijwel dezelfde is gebleven als voorheen. De fout in de hier volgende beschouwingen zal dan ook niet groot zijn als ik voor 't gemak van den lezer in dit opstel de Zwitsersche bedragen in guldens uitdruk op de basis van f 0,50 voor den franc.

Een andere omstandigheid, die een vergelijking met Zwitserland vergemakkelijkt, is de uitvoerigheid van het Spoorwegverslag, dat tot in de kleinste bijzonderheden alle cijfers toelicht en dat een meesterstuk mag heeten van mededeelzaamheid bij een openbaar bedrijf. Dit neemt niet weg, dat ik toch nog voorbehoud moet maken voor de mogelijkheid van onjuiste gevolgtrekkingen bij het gebruik van statistische gegevens, die men niet zelf heeft samengesteld. In dit verband moet ik er al dadelijk op wijzen, dat door mij geen rekening is gehouden met den invloed van het electrisch bedrijf in Zwitserland, waarvan de resultaten in de gegevens zijn verwerkt. Aangezien van de 2882 kilometer in exploitatie slechts 216 geëlectriceerd waren kan die invloed nog niet van groote beteekenis zijn.

De verkorte bedrijfsresultaten waren volgens de winst- en verliesrekeningen:

Zwitserland.	
Ontvangsten.	Uitgaven.
Opbr. Exploit. f 176 986.093	Exploit.kosten f 170.959.001
Overige baten „ 11.142.836	Overige lasten „ 53.422.849
Verlies .... „ 36.252.921	
f 224.381.850	f 224.381.850

Gemiddelde exploitatielengte 2882 KM.
Verlies per Kilometer f 12.579.

Nederland.	
Ontvangsten	Uitgaven.
Opbr. Exploit. f 194.223.495	Exploit.kosten f 194.126.589
Overige baten. „ 2.249.994	Overige lasten
Verlies .... „ 32.932.927	(incl. gegar. div.), „ 35.279.827
f 229.406.416	f 229.406.416

Gemiddelde exploitatielengte 3656 KM.
Verlies per Kilometer f 9.008.

Hieruit blijkt al dadelijk, dat het *eindresultaat* in Zwitserland naar verhouding niet onbelangrijk ongunstiger was dan in Nederland. Beschouwen we thans de onderdeelen van het bedrijf. Allereerst de

Ontvangsten der Exploitatie:			
Zwitserland		Nederland	
	p. KM.		p. KM.
Reizigers ..	f 62.403.060	f 21.652	f 90.638.217
Bagage	„ 5.783.229	„ 2.006	„ 3.475.758
Dieren, enz. „	„ 2.728.438	„ 946	„ 2.844.018
Goederen ..	„ 92.452.887	„ 32.983	„ 91.856.714
Postvervoer. „	„ 2.605.342	„ 904	„ 1.189.342
	f 165.972.956	„ 57.589	f 190.004.049
Verskillende ontvangsten. „	„ 11.013.137	„	„ 4.219.446
	f 176.986.093	„ 61.411	f 194.223.495

„ 53.130

Naar verhouding van de lengte der netten, dus per kilometer, zijn de vervoersontvangsten in Zwitserland belangrijk beter. Ware de opbrengst per kilometer in Nederland even hoog, dan zouden hier de ontvangsten ruim f 20.000.000,— meer zijn geweest.

Van de onderdeelen blijkt alleen het *reizigersvervoer* in Nederland een grootere opbrengst te hebben opgeleverd. Het tarief is in Zwitserland iets hooger, althans voor afstanden tot 220 KM.; daarboven volgt een vermindering per eenheid, volgens vrij samengestelde regelen, verschillend voor de drie klassen.

Tot 220 KM. is het tarief per KM. in centen:

	I	II	III
Zwitserland	8.25	5.75	3.75
Nederland	6.5	4.87½	3.25 zonder beperking v. d. afstand.

Boven 104 KM. wordt in Zwitserland op de retourkaarten een reductie toegepast.

Eenige voorbeelden van het Zwitsersche tarief, zooals dit in 1922 gold, toegepast op Nederlandsche afstanden, zullen de verschillen het beste illustreeren:

	KM.	Zwitserland			Nederl. tarief.		
		I	II	III	I	II	III
Amsterd.—Haarl. enk. 19	1,60	1,10	0,75	1,25	0,95	0,65	
heen en terug	3,15	2,20	1,45	2,50	1,90	1,30	
Amsterd.-d Haag enk. 63	5,20	3,65	2,40	4,10	3,10	2,05	
heen en terug	10,40	7,25	4,75	8,20	6,20	4,10	
Amsterd.-Zwolle enk. 113	9,35	6,50	4,25	7,35	5,55	3,70	
heen en terug	18,65	12,90	8,10	14,70	11,10	7,40	
Amst.—Maastr. enk. 216	17,85	12,45	7,95	14,05	10,55	7,05	
heen en terug	28,55	19,90	13,—	28,10	21,10	14,10	
Gron.—Maastr. enk. 330	21,80	15,20	9,90	21,45	16,10	10,75	
heen en terug	43,60	30,40	19,80	42,90	32,20	21,50	

De Zwitsersche reiziger is dus over 't algemeen duurder uit; de reductie op de grootere afstanden schijnt een offer te zijn aan de publieke opinie; zij is te klein om er een groote uitbreiding van het verkeer met vermeerdering van ontvangsten van te kunnen verwachten en daar het reizen over groote afstanden zeker niet tot de dagelijkse levensbehoeften behoort, is het offer, uit een oogpunt van ontlasting der bevolking, van weinig beteekenis.

Het verslag vermeldt, dat de verhooging der tarieven sedert 1920 den achteruitgang in het verkeer van 86 miljoen op 81 miljoen reizigers heeft goedgemaakt; de opbrengst was f 750.000 meer. Nergens blijkt van eenig voornemen tot tariefsverlaging; evenals bij ons heeft men echter iets in die richting gedaan voor gezelschaps- en schoolreizen, vacantielokalen e.d.

Volgens eene correspondentie uit Genève in het „Alg. Handelsblad” van October jl., zou het Hoofd van het Departement van Spoorwegen van een tariefsverlaging, waarop natuurlijk, evenals hier, van alle zijden wordt aangedrongen, een opbrengstvermindering van 35 à 40 miljoen gulden verwachten. Het is mij niet bekend, welke verlaging hij op 't oog had; alleen blijkt hieruit, dat de Directie der Nederlandsche Spoorwegen niet alleen staat in hare meening, dat van een tariefsverlaging geen heil is te verwachten, zoolang de economische verhoudingen niet gunstiger zijn. Dit valt ook af te leiden uit de toelichting tot de Zwitsersche begroting voor 1923, waarin gezegd wordt, dat onder de tegenwoordige omstandigheden de toeneming van het vervoer de vermindering van ontvangst door tariefsverlaging niet zou goedmaken. Toch wordt overwogen of niet, *in 't belang van de openbare welvaart*, in 1923 een eerste stap zou moeten worden gedaan tot algemeene verlaging der vrachten. M.i. kan de openbare welvaart in 't algemeen weinig baat vinden bij een vergroting van het spoorwegtekort met een andere wijze van verdeling van dien last over de bevolking.

De opbrengst per reiziger was:

	I	II	III	alle klassen
in Zwitserland	f 9.50	f 3.07½	f 0.62	f 0.77½
in Nederland	„ 3.81	„ 1.97	„ 0.94½	„ 1.22½

Percentsgewijs waren de reizigers als volgt over de klassen verdeeld.

a. naar de aantallen:

	I	II	III
in Zwitserland	0.45%	4.56%	94.99%
in Nederland	3.—%	19.1%	77.9%

b. naar de opbrengst:

in Zwitserland	5.57%	18.12%	76.31%
in Nederland	10.4%	34.3%	55.3 %

Uit deze cijfers vallen de verschillen in den aard van het verkeer af te leiden. Zoo ziet men b.v. dat in Nederland de 3e klasse reiziger zich gemiddeld over een grooteren afstand beweegt dan in Zwitserland; dat in Nederland het gebruik van de hoogere klassen belangrijk grooter is dan in Zwitserland; dat het aandeel van de opbrengst bij de hoogere klassen in Zwitserland veel grooter is dan uit de verdeling naar aantal zou zijn te verwachten, hetgeen wijst op een overwegend gebruik dier klassen voor de grootere afstanden (vreemdelingen- en transitoverkeer) enz. enz.

Ik moet hier bijvoegen, dat de cijfers voor beide landen niet geheel zuiver zijn, omdat niet alle becijferingen omvatten de reizen, afgelegd op abonnementskaarten en andere bijzondere biljetten, waarvan het gebruik niet bekend is; naar de opbrengst was de verdeling van het gebruik van abonnementskaarten over de drie klassen:

	I	II	III
in Zwitserland	0.2%	23.9%	75.9%
in Nederland	13.8%	46.3%	39.2%

De gunstige verhoudingscijfers voor de opbrengst in de hoogere klassen in Nederland doen vermindering der klassen uit financieel oogpunt gevaarlijk voorkomen, vooral als men bedenkt, dat de verhouding nog veel meer in het voordeel der hoogere klassen zou uitvallen, als de berekening afzonderlijk kon worden gemaakt voor de treinen, die de drie klassen bevatten; immers op bijna $\frac{1}{3}$ gedeelte van het Nederlandsche spoorwegnet, alsmede in een aantal treinen op de hoofdlijnen, ontbreekt de 1ste klasse. Intusschen kan een voortgang van de tegenwoordige economische inzinking hierin verandering brengen en zou vermoedelijk reeds nu een beperking van de beschikbare eerste klasseruimte op sommige lijnen geen bezwaar opleveren.

Dat het *bagagevervoer* zooveel grooter is dan in Nederland wijst op den invloed van het vreemdelingenverkeer.

Opmerkelijk is dat in een veeland als Nederland, de opbrengst van het *veervoer* zooveel geringer is dan in Zwitserland.

Uit de belangrijk hogere opbrengst van het *goederenvervoer* in Zwitserland zou men geneigd zijn den invloed van het ontbreken der waterconcurrentie te herkennen. Dat de vervoerde hoeveelheid — 11.800.000 ton — in Zwitserland zooveel geringer is dan in Nederland — 15.800.000 ton — wijst er echter op, dat de oorzaak der hogere opbrengst ligt in hogere tarieven en vervoer over grootere afstanden. De opbrengst per ton bedraagt in Zwitserland f 8,07 tegen f 5,30 in Nederland.

Het *postvervoer* betreft in Zwitserland opbrengst van pakketten zwaarder dan 5 KG. Evenals in Nederland wordt de post overigens gratis bediend en worden zelfs de lichtere pakketten kosteloos vervoerd. Het verslag laat zich over deze bevoorrechtiging van den postdienst in min of meer zure termen uit. Uit financieel oogpunt heeft deze quaestie natuurlijk voor den Staat geen beteekenis, aangezien het bedrag, dat men aan den spoorwegdienst zou moeten vergoeden, ten laste van den postdienst zou komen.

VAN KRETSCHMAR.

REDELIJKE LOONEN.

In de Nos. van E. S. B. van 15 Nov. en 29 Nov. komen belangrijke beschouwingen voor van de heeren

M. Triebels en Dr. J. van Hettinga Tromp over den grondslag van het arbeidsloon. Wat de loonen in het particuliere bedrijf betreft, schenken zij hoofdzakelijk slechts aandacht aan de industrie. Naar het mij voorkomt kan het zijn nut hebben het vraagstuk ook eens te bezien in het licht, dat de landbouw daarop werpt. De landbouwloonen toch zijn m.i. de op de natuur steunende basis van de andere loonen.

Door de zeer uiteenlopende toestanden in den landbouw is het niet zoo heel gemakkelijk, den loop der landbouwloonen met volkomen juistheid aan te geven. Toch meen ik geen groote fout te maken, als ik, op grond van de uit verschillende streken te mijner beschikking staande gegevens, beweer, dat de gemiddelde uurverdiensite van een volslagen landarbeider voor den oorlog schommelde om de 15 cent en dat dit cijfer sedert is gestegen tot 35 à 40 cent, om in het laatste jaar weer te dalen tot 25 à 30 cent.

Een zeer waardevol beeld van de beweging der landbouwloonen in eene bepaalde streek geeft eene statistiek, die sedert 1911 is aangehouden door den heer J. Bs. Westerdijk te Uithuizermedden. Deze statistiek berust op de aantekeningen, die onder toezicht van den heer Westerdijk een in zijne buurt wonende landarbeider houdt van zijne inkomsten en uitgaven. ¹⁾

Voor mijn betoog heb ik alleen te maken met de inkomsten en wel uitsluitend met het loon van den man. Onderstaande staat bevat in de tweede kolom het werkelijk verdiende loon voor elk der jaren 1911—1921:

Jaren	Jaar-loon	Verdiensite per uur		Prijs per KG. tarwe		Uurverdiensite in grammen tarwe	
		in ct.	Indexcijfer	in ct.	Indexcijfer	aantal gramm.	Indexcijfer
1911..	f 458,—	15,3	100	8,9	100	1719	100
1912..	495,—	16,5	109	9,6	108	1719	100
1913..	536,—	17,9	117	8,9	100	2011	117
1914..	572,—	19	124	10	113	1900	111
1915..	619,—	20,6	133	14	157	1471	86
1916..	798,—	26,6	174	15	168	1773	103
1917..	853,—	28,4	185	19	214	1495	87
1918..	1.082,—	36,1	236	25	282	1444	84
1919..	1.265,—	42,2	275	28,1	317	1502	87
1920..	1.271,—	42,3	276	28,4	319	1489	87
1921..	1.230,—	41	270	17,6	203	2329	135
	vermoed. ±	±	±	±	±	±	±
1922..	f 1.050,—	35	195	11,50 ¹⁾	129 ¹⁾	3043	177

¹⁾ Prijs in den herfst van 1922.

Ik heb de moeite genomen, uit deze jaarloonen de verdiensite per uur te berekenen, waarbij ik heb aangenomen, dat het aantal werkuren per jaar 3000 bedraagt, een cijfer, dat naar mijne meening niet veel van den in de bedoelde streek heerschenden toestand zal afwijken. Voor 1922 is de jaarverdiensite, in verband ook met de plaats gehad hebbende loondaling, geschat.

De vierde kolom bevat de gemiddelde prijzen van 1 KG. tarwe aan de Groninger beurs, met behulp waarvan is berekend de hoeveelheid tarwe, waarmee het uurloon is gelijk te stellen. Ik heb hier den loop der tarweprijzen als maatstaf genomen voor den loop van de prijzen der landbouwproducten in het algemeen. Wat leeren ons nu bovenstaande cijfers? In de eerste plaats, dat de loonen in den landbouw vroeger belangrijk lager waren en dit thans ook nog zijn dan die, betaald in andere bedrijfstakken en door de overheid, waarbij in het oog is te houden, dat een goed landarbeider zijne zeer veelzijdige bekwaamheden slechts kan verkrijgen door langdurige scholing.

¹⁾ Voor meer bijzonderheden zie men het Groninger Landbouwblad van 24 Juni 1922, alsmede de Handelingen van de Eerste Kamer der Staten-Generaal van 26 April 1917, bl. 531.

Hoe komt het, dat de landbouwloonen zoo laag zijn? Behalve aan verschillende omstandigheden van minder beteekenis is het m.i. vooral daaraan toe te schrijven, dat het voor de werkgevers in den landbouw absoluut onmogelijk is invloed uit te oefenen op den prijs der producten.

Het loon in den landbouw schommelt om de waarde der hoeveelheid producten, gemiddeld voortgebracht onder de ongunstigste omstandigheden, waaronder gewerkt moet worden, om aan alle zich aanbiedende arbeiders werk te geven. Die hoeveelheid kan toenemen door stijgende productiviteit van den arbeid, voortvloeiende of uit verbetering der techniek of uit vermindering van het aantal arbeiders, waardoor de minder productieve werkzaamheden achterwege kunnen blijven. Neemt de productiviteit van den onder de ongunstigste omstandigheden verrichten arbeid niet toe, dan kan de loonstijging alleen eene verhooging van het geldloon zijn, welke intusschen voor den arbeider toch wel voordeel kan aanbrenge, mits de loonen in de bedrijven, die hem van verschillende behoeftigheden voorzien, niet stijgen.

In zake het verband tusschen geldloon en reëel loon verdienen de cijfers der zevende kolom van den staat de aandacht. Toen in de oorlogsjaren de prijzen der landbouwproducten stegen, konden ook de loonen stijgen. Die loonstijging kwam uit den aard der zaak eenigszins achter de prijsstijging der producten aan, zoodat het in tarwe uitgedrukte loon tot aan 1920 meestal lager was dan vóór den oorlog. Sedert 1920 veranderde de toestand. Door de daling der tarweprijzen rees het in tarwe uitgedrukte loon tot eene abnormale hoogte, aangezien het loon zich ook nu niet dadelijk aan de prijzen aanpaste. Die aanpassing moet echter komen. De loonen zullen, zelfs als de prijzen der producten niet verder dalen, dan ook nog belangrijk moeten teruggaan, zal in den landbouw hetzelfde aantal personen werk kunnen vinden als voorheen. Zooals de verhouding tusschen productenprijzen en loonen thans is, rendeert de arbeid van den onderhavigen arbeider, die minder dan 3000 gram tarwe per uur voortbrengt, niet meer, terwijl vóór den oorlog de grens ongeveer bij 1800 gram gelegen was.

Bij de tegenwoordige tarweprijzen past een uurloon van ongeveer 20 cent. Krijgen wij de prijzen van vóór den oorlog terug, dan zal het loon vermoedelijk nog beneden 20 cent moeten dalen, om hetzelfde aantal arbeiders als vóór den oorlog te kunnen plaatsen.

Sommigen beweren wel, dat de loonen op het bereikte peil gehandhaafd moeten worden ten koste van de pachtwaarde, doch men behoeft niet zoo heel diep te zijn doorgedrongen in het wezen der pachtwaarde, om tot de conclusie te komen, dat in dit opzicht betrekkelijk weinig is te bereiken.

De in den landbouw noodzakelijk geworden loondaling vindt eene groote belemmering in de te hoog blijvende kosten van het leven ten gevolge van het feit, dat tal van groepen van arbeiders en ook van ondernemers, die voor de binnenlandsche markt werken en niet voor internationale concurrentie behoeven te vreezen, hun geldinkomen niet zonder succes op het in de crisisjaren bereikte hoge peil trachten te houden. Het gevolg daarvan is, dat de landarbeider in eene nog slechtere positie komt dan die, waarin hij vroeger reeds verkeerde. Terwijl zijn inkomen aanstonds het peil van vóór den oorlog nadert, moet hij voor allerlei diensten, die andere groepen hem bewijzen, het dubbele en meer betalen van voorheen. En wat hier van den landarbeider wordt gezegd, geldt voor het overgrootste deel der geheele landbouwende bevolking. Is het eenerzijds te vreezen, dat de bewerkers van den bodem daardoor de paria's der maatschappij worden, aan den anderen kant zal de maatschappij op deze wijze vastloopen. Als toch de landbouwende bevolking haar geldinkomen tot de helft ziet dalen en het niet-landbouwende volksdeel wenscht voor zijne diensten den vroegeren hoogen prijs te ontvangen, dan zal dit laatste volksdeel slechts de helft van die diensten

onder de landbouwende bevolking kunnen plaatsen. Men krijgt dan wel een groote winst, doch bij een kleinen omzet.

Hier moet ik even stilstaan bij de opmerking van den heer Triebels, dat de oorzaak van de noodzakelijkheid der loondaling is te zoeken in de verarming der maatschappij ten gevolge van den oorlog. Het komt mij voor, dat men eene andere oorzaak, vooral hier te lande, niet voorbij mag zien, n.l. de daling van het prijspeil. Geheel afgezien van de verarming, maakt de daling van het prijspeil verlagings der loonen noodzakelijk. Als deze verlagings over de geheele lijn geschiedt, behoeft zij voorshands nog geenszins te leiden tot verlagings van het levenspeil. De landarbeider, om bij ons voorbeeld te blijven, gaat niet terug, indien zijn loon, in overeenstemming met de daling van den graanprijs, op 20 cent wordt gebracht, mits andere groepen voor hunne diensten ook tevreden zijn met evenveel graan, als zij er voorheen voor ontvingen.

Men moge toch bedenken, dat, als het mogelijk was, bij prijzen als vóór den oorlog een twee- of driemaal zoo hoog geldinkomen te houden als in dien tijd, men tot de ongerijmde conclusie zou moeten komen, dat de oorlog de menschheid in plaats van armer, rijker had gemaakt. Nu zijn er, die gelooven, dat de handhaving van het hooge arbeidsinkomen zal kunnen plaats hebben ten koste van het vermogensinkomen. Zij weten of bedenken blijkbaar niet, dat het vermogensinkomen, dat wordt verteerd, slechts betrekkelijk klein is in verhouding tot het totale arbeidsinkomen.

Waar dit laatste, in geld uitgedrukt, dus belangrijk naar beneden moet, is het nuttig in het oog te houden, dat in de verdeling van dit totale arbeidsinkomen over de verschillende groepen van arbeiders groote onrechtvaardigheden voorkomen.

De heer Van Hettinga Tromp wijst er m.i. terecht op, dat in het particuliere bedrijf groote en hinderlijke loonverschillen bestaan, niet berustende op meerdere of mindere prestatie of capaciteit, maar alleen op de mogelijkheid, loonsverhoging te verhalen op de prijzen. Waar men dit kan, kan de loonactie succes hebben. Waar men dit niet kan, blijft het succes gewoonlijk uit. Van een en ander is het gevolg, dat de loonstrijd voor een groot deel, zoo al niet geheel, een onderlinge strijd is van groep tegen groep, waarbij die groepen het onderspit delven, welke een product voortbrengen, waarvan de prijs bepaald wordt op de wereldmarkt. Dit is zeker bij geen bedrijf in die mate het geval als bij het landbouwbedrijf.

Uit een en ander volgt, dat het onredelijk is, aanspraak op hooger loon te steunen op de loonen, verkregen in bedrijven, waarin loonsverhoging leidt tot prijsverhoging. Langs dezen weg toch wordt de positie van hen, die verhoging van loon niet langs dien weg kunnen verkrijgen, steeds hachelijker. Hun loon blijft gelijk, terwijl de kosten van het leven rijzen.

Het komt mij voor, dat daarom bij het zoeken naar een norm voor de loonbepaling overwegende aandacht moet worden geschonken aan de landbouwloonen en zulks te meer, wijl de rijzing en daling der landbouwloonen, voortvloeiende uit de prijsveranderingen van de landbouwproducten, van zoo groote beteekenis zijn voor de veranderingen in de kosten van het leven.

Als men zich op dit standpunt stelt en de landbouwloonen beschouwt als den grondslag der andere loonen, krijgt men een m.i. veel juister kijk op een vraagstuk, dat thans zooveel belangstelling wekt, n.l. de herclassificatie der gemeenten.

De ambtenaren ten plattelande protesteeren er tegen, dat hunne salarissen zooveel lager zullen zijn dan die hunner collega's in de steden en zij vinden steun bij een groot deel der plattelandsbevolking. Het leven, zegt men, is ten plattelande niet goedkooper dan in de steden. Gaat men af op den prijs van verschillende winkelwaren, dan heeft men daarin gelijk. Men vergeet echter, dat de duurte van het leven ook voor een groot deel bepaald wordt door de hoogte van het inkomen, dat zij genieten, te midden van wie men

moet verkeer. Hoe dit echter ook zij, het valt niet te ontkennen, dat er aanstonds eene niet te rechtvaardigen wanverhouding zal bestaan ten gunste van het overheidsperoneel tusschen de loonen en salarissen van dit personeel en het arbeidsinkomen, dat uit landbouwbedrijf wordt verkregen. Op grond hiervan is eene verlaging van de loonen en salarissen, ten plattelande betaald door de overheid, dan ook zeer goed te verdedigen. Ontstaat daardoor eene wanverhouding tusschen de belooning van het overheidsperoneel ten plattelande en in de steden, dan is dit een bewijs, dat men in de steden naar beneden moet. Het komt mij voor, dat het platteland zich in dezen niet moet voegen naar de stad, maar veeleer de stad naar het platteland, omdat men daar de natuurlijke basis heeft van het loon.

De kosten van het leven worden in de steden meer dan ten plattelande kunstmatig opgeschroefd door de onredelijke loonen en winsten, welke sommige groepen weten te verwerven.

Daar het vermogen, om dit te doen, nauw samenhangt met de koopkracht der afnemers, zal de overheid goed doen, bij het bepalen van het loon met die kunstmatig geschapen duurte niet al te veel rekening te houden. Doet zij dit wel, dan zal men hoogst moeilijk komen tot een toestand, waarbij de budgetten in eene dragelijke verhouding staan tot het nationale inkomen en de kosten van het leven zoodanig zijn, dat de voor de wereldmarkt werkende arbeider van zijn loon kan bestaan.

Het bovenstaande was reeds geschreven, toen ik kennis kon nemen van het artikel van den heer R. Stenhuis in E. S. B. van 6 Dec. Dit artikel geeft mij aanleiding aan mijne beschouwingen nog iets toe te voegen. De heer Stenhuis merkt zeer terecht op, dat de loonen van het overheidsperoneel niet de daling der loonen in het particuliere bedrijf op den voet behoeven te volgen. De overheidsloonen moeten zich nit den aard der zaak kenmerken door eene betrekkelijk groote vastheid. Daardoor zijn zij in dagen van economischen voorspoed, bij de particuliere loonen vergeleken, aan den lagen, doch in tijden van depressie aan den hoogen kant. De heer Stenhuis begaat m.i. echter de fout, aan te nemen, dat de tegenwoordige malaise een verschijnsel is, dat binnenkort weer zal eindigen met herstel van het gedurende de laatste jaren geheerscht hebbende prijs- en loonniveau. Naar mijne meening hebben wij te doen met eene zeer moeilijk zich voltrekkende aanpassing der loonen aan zich naar lager niveau dan tijdens den oorlog bewegende prijzen, zoodat de malaise, voor zoover zij uit deze oorzaak voortspuit, eerst zal eindigen, indien de loonen en prijzen weer in evenwicht zijn gekomen op een peil, ongeveer als dat van vóór den oorlog. En nu is het m.i. eene groote fout van de overheid geweest, dat zij, in plaats van met duurtetoeslagen te volstaan, de salarissen en loonen definitief heeft verhoogd en, zij het dan ook met verschillende onregelmatigheden, in overeenstemming gebracht met het abnormale prijspeil van de laatste jaren. Ik heb in E. S. B. van 24 Dec. 1919 op deze groote fout gewezen en wie dit artikel nog eens wil nalezen, zal zien, dat de zaak ongeveer is gelopen, zooals ik toen vreesde. De arbeiders in het particuliere bedrijf — en vooral zij, werkzaam in takken van bedrijf, die er zich niet toe leenen, loonsverhooging te verhalen op de prijzen — hebben voorts, naar ik meen, niet in hun belang gehandeld door dit streven naar definitieve verhooging van de loonen van het overheidsperoneel te steunen.

Voorburg.

J. SMIO

BETALINGSBELOFTEN EN GELD.

De verdediging, welke Mr. Marchant de vorige week gaf van zijn gelijkstelling van alle betalingsbeloften van den Staat, zonder onderscheid tusschen die, welke geld zijn en die, welke zulks *niet* zijn, eischt nog een paar tegenopmerkingen. Natuurlijk zal ik daarbij niet treden in hetgeen hij aan het slot van zijn artikel

aanvoerde, want voor partijpolitieke stekeligheden bestaat naar mijne overtuiging bij de lezers van dit blad geen belangstelling.

Mr. Marchant blijft er bij, dat alle betalingsbeloften van den Staat of de Centrale Bank voor de waarde van het geld in gelijke mate beteekenis hebben, dat het voor de waarde van het geld er niet toe doet of de Staat geld krijgt door leeningsobligaties uit te geven of door de biljettenpers te doen werken. Aan de *hoeveelheid* van allerlei papier, die gedrukt wordt als vordering op onzen nationalen rijkdom hecht hij wél beteekenis — zooals ik ook in mijn artikel erkende — maar dat de Staat enerzijds door leeningsobligaties uit te geven (althans als die werkelijk door het publiek genomen worden en niet met geld dat daarvoor gedrukt is) *bestaand geld*, bestaande koopkracht, *tot zich trekt* en dus aan wie het geld der leeningen geven koopkracht onttrekt, en dat de Staat anderzijds door de biljettenpers *nieuw geld maakt*, er kunstmatig koopkracht bij maakt en dus de koopkracht van het bestaande geld vermindert, dat maakt voor hem geen verschil.

Ik heb getracht aan te toonen, dat een land een goed crediet kan hebben en slecht geld en voerde Rusland — d.i. naar wel voor ieder duidelijk was, het Rusland van de zeventiger en tachtiger jaren — als bewijs aan. Men vertrouwde toen Ruslands betalingsbeloften ten volle, mits die niet in Russisch zilveren- of papiergeld gesteld waren, maar in buitenlandsche valuta, omdat het Russische geld niet op goudwaarde werd gehouden. En wijl nu in den oorlog te zien is geweest, dat hevig geldbederf ten slotte in Rusland gepaard ging met annuleeren van de staatsschuld, beweert Mr. M., dat het leenen in vreemde valuta alleen goed gaat, zoolang het onnoodig is, d.w.z. zoolang het geld van het betrokken land niet bedorven is. De oudere Nederlandsche beleggers weten wel beter; ze hebben vele jaren lang getrouw route en soms aflossing in volwaardige valuta genoten uit Rusland en andere landen, wier eigen valuta lang niet op peil was. Soms hebben die landen hun valuta, dank zij hun goede crediet, kunnen in orde brengen, (zij het niet zelden met devaluatie van hun oude geld), soms ook liep het geldbederf ten slotte uit op officieel bankroet, omdat het wanbeheer, waarvan het een uiting was, doorwerkte of, omdat de welvaart — aldus met eenige landen in den wereldoorlog — al te zeer werd getroffen. Wij hebben nu na den oorlog ook het verschijnsel leeren kennen, dat een land zijn coupons bleef betalen, maar ging weigeren dit in de vreemde valuta te doen, welke het beloofd had; aldus Italië, dat echter toch aan hen, wien het vreemde valuta beloofde, een bonus van 25 pCt. bij de betaling in eigen valuta blijft geven en Portugal, dat wel in *ponden* bleef betalen, maar betaling in andere edele valuta ging weigeren.

Over Duitschland heeft Mr. M. almede een anderen kijk dan ik, al ligt het er hier niet in, dat wij over een verschillend tijdperk spreken. Er trof mij in wat hij van Duitschland schreef — naast de overdrijving, dat dit land in den oorlog *zijn geheele vermogen* heeft verteerd — dat hij *het niet-kunnen-leenen* als motief gaf van het papiergeld maken. Hier erkent hij dus het verschil tusschen beiden, dat ik hierboven aanduidde. Dat dit papiergeldmaken tot daling van de waarde leidde, omdat er gebrek aan vermogen was, moet ik weer ontkennen. Als Duitschland nog zijn volle vermogen had en eenige honderden milliarden aan marken had gedrukt en uitgegeven, zouden de marken ook ontzettend gedaald zijn. Dat die veronderstelling onwaarschijnlijk is, ontnemt niets aan de waarde van mijn bewering, dat het causaal verband *niet* is: minder vermogen en meer betalingsbeloften, dus *elke* betalingsbelofte — en daarmee ook het geld — minder waard, doch: meer *geld* drukken (terwijl de goederenrijkdom niet veel sterker toeneemt dan het geld), dus daling van de waarde van het *geld*; waarbij dan erkend kan worden, dat meestal — maar niet altijd en niet geheel — het gelddrukken zijn *aanlei-*

ding vindt in verarming. Dat de Deutsche betalingsbeloften, toen de mark reeds op 5 cts. was gedaald, indien ze maar niet in marken uitgedrukt waren, doch in betere valuta, haar volle waarde behielden, ondervond de N. U. M., die in 1920 van Duitschland volle f 24 miljoen uitbetaald kreeg en ondervindt nog heden, nu de marken 3 cts. de honderd doen, al wie guldens van het Deutsche Rijk te vorderen heeft, behalve wie een onzinnige vordering heeft, zooals Frankrijk.

Inderdaad Mr. M. zal zijn gelijkstelling van het geld van een land met alle andere betalingsbeloften, die het uitgaf, moeten herzien, en de waarde van het geld anders moeten verklaren, al wordt het dan wat minder duidelijk voor iedereen.

Mr. M. betoonde zich zeer verbaasd, dat ik de waarde van het geld, behalve aan de belofte, dat het land, dat het uitgaf, het zelf in betaling zal nemen, toeschreef aan het feit, dat men er mede koopen kan. Men kan er toch mede betalen en daaraan ontleent het zijn waarde. Zoo meent hij. Met uw verlot, zoo antwoord ik, aan betalen moet koopen vooraf gaan en de Staat kan niemand dwingen — althans niet met werkelijk succes — om te verkoopen tegen zeker geld, dat de verkoper niet wenscht. De Russische boeren in de Oekraïne gaven reeds in den oorlog geen graan dan tegen Amerikaansch geld of tegen goudgeld van elders, dat zij kenden. Ook Duitschers verkoopen aan hun eigen landgenooten reeds in vele gevallen niet tegen marken. Wordt dat meer algemeen, dan daalt de mark nog veel verder.

Is het crediet van den Staat goed, zoo zegt de heer M., dan is het onverschillig of men zijn biljetten inwisselen kan tegen goud. Ik vraag alweer, hoe komt het dan, dat onze gulden in 1919, toen ons land met overschotten werkte — op den gewonen dienst althans — en alle bedrijven bloeiden met hooge loonen en zonder werkloosheid, maar gelijk stond in koopkracht met 0,45 gram goud en thans, nu de zaken er minder gunstig uitzien, bijna met de wettelijke 0,6048 gram goud gelijk is. Ik zou zoo voort kunnen gaan, maar het heeft geen nut. Naar een eenvoudige en voor elk verstaanbare verklaring van de waardeveranderingen van het geld heb ik, met anderen, steeds gestreefd. Zoo erg moeilijk is toch de hoofdzaak daarvan niet te begrijpen. Zeker er is verschil bij degenen, die de zaak bestudeeren omtrent details, maar omtrent dat, wat te doen en te laten is om geldbederf te voorkomen is een voldoende gemeenschappelijke meening onder hen. Tegen een zeer eenvoudige verklaring van de waardedaling van het geld, maar die tot de slotsom leidt, dat het er niet toe doet of de Staat geld laat drukken dan wel tracht om bestaand geld door leeningen tot zich te trekken, meende ik echter met klem te moeten waarschuwen.

ANT. VAN GIJN.

KANTOORBEDIENDEN.

De heer J. Bakker, Voorzitter van den Nationalen Bond van Handels- en Kantoorbedienden „Mercurius”, schrijft ons:

Het verzamelen van statistische gegevens omtrent de maatschappelijke omstandigheden eener bepaalde groep van personen ontmoet nog altijd groote moeilijkheden.

De Kamers van Arbeid, die 25 jaar geleden geopend werden, o.m. om onderzoekingen in te stellen naar de arbeidsvoorwaarden in de door haar vertegenwoordigde bedrijven, werden er niet op toegerust, om dit werk te verrichten. Alleen in Amsterdam werden, jaren geleden, in samenwerking tusschen gemeentebestuur en Kamers van Arbeid, rapporten opgemaakt en uitgegeven, omtrent enkele cardinale punten, de arbeidsvoorwaarden, ook van een tweetal groepen van handels- en kantoorbedienden, betreffende. Ook heeft de directie van den arbeid vóór den oorlog in een aantal „type plaatsen” gegevens doen verzamelen over loonen en arbeidsduur en deze betrekkelijk kort ge-

leden, nadat de „buitengewone omstandigheden” in zeer beduidende mate haar invloed hadden doen gevoelen, gepubliceerd.

Enkele malen hebben ook vakbonden van handels- en kantoorbedienden, op zeer bescheiden schaal, enquêtes ingesteld onder hun leden, die hoofdzakelijk betrekking hadden op den arbeidsduur en het loon. Ten eenenmale tast men echter in het duister, als men eenig beeld wil bekomen omtrent het verband tusschen de genoten vóóropleiding en het bezit van diploma's eenerzijds en het loon of de promotievoorwaarden anderzijds, over loonen, tantièmes, gratificaties, enz. voor de beide sexen, op verschillende leeftijden en in onderscheiden functies, branches en streken van het land, over den leeftijd tot welken promotie wordt gemaakt, over den overgang van en naar andere beroepen en over werkloosheid en ziektekansen, in verband met leeftijd, sexe, streek en branche, in 't kort over al die gegevens, welke in staat zouden stellen een monografie samen te stellen, op zakelijke gegevens berustende, omtrent de sociaal-economische positie der hier bedoelde groep.

Bij gebreke van overzichten van dusdanige betekenissen, moet men het — en dan alleen voor enkele hoofdzaken — stellen met de gegevens, die uit de jaarverslagen der bonden te bekomen zijn en waarvan, in 't bijzonder ten aanzien van 1921, het meest gedetailleerd is dat van den Nationalen Bond van Handels- en Kantoorbedienden „Mercurius”.

Men zal er dan rekening mede moeten houden, dat wel ten aanzien van enkele onderdeelen kan worden geconcludeerd tot een verhoudingsgewijze toepasselijkheid der geconstateerde verschijnselen voor het geheel, doch dat ten aanzien van andere onderdeelen nadruk zal moeten vallen op vermoedelijke toevalligheden, terwijl steeds de mogelijkheid dient te worden voor oogen gehouden, dat een voortgezet onderzoek, buiten het gegeven terrein, zou leiden tot het aanbrengen van rectificaties in de conclusies.

Zoo zegt het b.v. zeer weinig omtrent de verhouding tusschen mannen- en vrouwenarbeid op de handelskantoren, als men leest, dat het aantal vrouwelijke leden van den bovengenoemden bond, waarop ons onderzoek betrekking heeft, zich uitbreidde van 5 à 6 pCt. in vroeger jaren tot een aantal, dat zich nu reeds enkele jaren op ruim 14 pCt. gestabiliseerd heeft.

Op veel vastere bodem komt men te staan, als men ziet, dat de loonen (hier en in 't vervolg steeds te beschouwen zonder tantièmes, enz.), die in 1912, bij een gemiddelden leeftijd van 28 jaar, gemiddeld f 900 bedroegen, in 1916¹⁾, bij een gemiddelden leeftijd van 28,6 jaar, tot f 1042 en in 1921, bij een gemiddelden leeftijd van 27,8 jaar, tot f 1969 waren gestegen.

De slechts betrekkelijke waarde van „gemiddelde” loonen in het onderhavige beroep komt nochtans tot haar recht bij den vrijwel gelijk gebleven gemiddelden leeftijd. Intusschen geeft het meergenoemde jaarverslag een overzicht van het verband tusschen de leeftijden en de gemiddelde loonen in de drie groote steden van ons land (boven 200.000 inw.), de middelmatige gemeenten (30.000 tot 200.000) en de kleine gemeenten (beneden 30.000 inw.), dat eenig materiaal biedt, om een inzicht in de loonbeweging te verschaffen.

Wij nemen dit overzicht hier over, met een aanwijzing van de percentsgewijze stijging van het gemiddelde loon sedert 1912, om na te gaan, welke conclusies daaraan te ontleenen vallen.

Wat doet dit staatje zien?

In de eerste plaats een opvallende verhooging van het gemiddelde salaris der jeugdige personen.

Schakelen wij uit de zéér jonge krachten, beneden 18 jaar, dan wordt over de geheele linie een verho-

¹⁾ De gegevens van 1916 berusten op een gemeenschappelijk onderzoek der vier samenwerkende bonden van handels- en kantoorbedienden.

Gemiddelde salarissen op de onderscheiden leeftijden, volgens de drie groepen van aldeelingen.

Leeftijdsgroepen.	Aantal- talen.	Groep I			Groep II			Groep III		
		Gemeenten boven 200.000 inwoners			Gemeenten van 30.000 tot 200.000 inwoners			Gemeenten beneden 30.000 inwoners		
		1912	1922	pCt. ver- hoging	1912	1922	pCt. ver- hoging	1912	1922	pCt. ver- hoging
16-17	214	390	740	80	310	690	122	350	580	65
18	223	450	970	115	430	925	115	380	825	117
19	238	500	1150	130	490	1030	110	470	1000	112
20	358	590	1400	137	550	1225	122	500	1225	145
21	363	780	1520	94	680	1460	115	630	1420	125
22	394	760	1700	123	710	1560	119	680	1470	116
23	366	830	1900	128	800	1780	122	780	1530	96
24	329	930	2000	115	740	1870	152	730	1835	148
25	299	890	2050	130	830	1950	134	800	1900	137
26	251	970	2180	124	830	2110	154	780	1750	124
27	259	1030	2270	120	930	2150	131	850	2185	157
28	231	1180	2420	105	1040	2150	106	1010	2050	100
29	215	1360	2430	70	1180	2250	90	1050	2160	105
30-34	641	1400	2300	64	1250	2290	83	1200	2265	88
35-39	415	1650	2650	60	1230	2660	116	1280	2490	94
40 en oud.	642	?	2430	—	?	2265	—	—	2200	—

ging aanschouwd, die het gemiddelde van 1912 ruim verdubbelt. Dit spreekt nog niet het sterkste voor de 18- en 19-jarigen, maar wordt beduidender, zoodra men met personen van 20 jaar te doen krijgt, terwijl deze verhoogingen zich met enkele wisselingen tot ongeveer 28 jaar handhaven. Daarna treedt plotseling een sterke daling in. De 29-jarigen in de groote en de middelmatige gemeenten blijven in de verduubeling achter en die van de kleine gemeenten kunnen deze ternauwernood halen. Voor de „ouderen” is de toestand nog ongunstiger. De verhoging van de salarissen voor hen, die boven de 30 jaar oud zijn en in één der drie groote steden wonen, blijft zelfs zeer aanzienlijk bij de verhoging van den levensstandaard achter. De opvallende vermeerdering met nog 116 pCt. voor de 35—39-jarigen in de gemeenten van middelmatigen omvang (112 personen) schijnt sterk beïnvloed door een tiental personen met betrekkelijk hoge salarissen.

De algemeene indruk, dien velen, op grond van indrukken reeds uitspraken, dat namelijk de loonstandaard van de kantoorbedienden, welke in de betrekkelijk jonge jaren, onder den invloed van tijdelijk verhoogde vraag, aanzienlijk is gestegen, in de betrekkelijk oudere leeftijdscategorieën, voornamelijk in de groote steden, is achtergebleven bij de stijging van den levensstandaard, wordt door deze cijfers zeer versterkt.

't Moge betreurd worden, dat voor de 40-jarigen en ouderen geen vergelijkende cijfers uit 1912 aanwezig zijn, de sterke val, die in alle drie de gemeentegroepen valt waar te nemen in de gemiddelde looncijfers dezer personen, tegenover de 35—39-jarigen, maakt het wel zeker, dat voor degenen, die tot deze categorie behooren, geen gunstiger conclusie zal gelden.

Thans enkele cijfers, omtrent de *ziektegevallen*, die de verzekeringskas tegen ziekte van den bond „Mercurius” te zien geeft.

Wij maken er opmerkzaam op, dat een aantal ziektegevallen aan de waarneming ontsnapt, wegens kortstondigen duur van het lidmaatschap, of wegens den korten duur der ziekte zelf, omdat de uitkeeringen eerst na verloop van één jaar lidmaatschap en na een wachtperiode van acht (vóór 1920 van veertien) dagen ingaat.

In de volgende tabel zijn echter de aantallen ziekte-dagen met de wachtperioden vermeerderd.

Van ziektegevallen, langer durende dan de termijn van uitkeering (vóór 1920 zestig en daarna zeventig dagen per kalenderjaar) is alleen het aantal uitkeeringsdagen in overzicht kunnen gebracht worden.

Jaar	Aantal leden per 1 Januari	Aantal zieken, die uitkeering genoten	Aantal ziekte-dagen	Aantal ziekte-dagen per ziek lid	Aantal ziekte-dagen per verzekerd lid
1915	2648	70	4523	64,6	1,7
1916	3231	81	4191	52,3	1,2
1917	3537	97	4771	49,1	1,3
1918	4405	147	6690	45,5	1,5
1919	6139	143	6809	47,6	1,1
1920	11036	285	13533	47,5	1,2
1921	11485	280	13775	49,1	1,3

Dat deze resultaten bleven beneden de vermelde cijfers, in 1913 berekend, toen de verzekering werd voorbereid en tellingen werden gehouden, op grond waarvan 3,5 ziekte-dag per verzekerd lid werd goedgekeurd, terwijl op grond van deskundig advies met 6 ziekte-dagen rekening werd gehouden, is natuurlijk een gevolg van de reeds bovenvermelde beperkingen. Opmerking verdient hierbij, dat het aantal ziektegevallen, langer dan het maximum aantal uitkeeringsdagen, hetwelk vóór de uitbreiding van dat aantal ongeveer $\frac{1}{3}$ van het totaal aantal bleek te bedragen, sedert dien tot pl.m. $\frac{1}{4}$ is gedaald.

Zooals verwacht mocht worden, hebben een niet onbelangrijk aandeel in de ziektegevallen der kantoorbedienden de beide ziektegroepen van *borst- en longlijden* en van *zenuwaaandoeningen* en *overspanning*.

Dit blijkt uit de hier volgende tabel, waarin deze beide groepen van ziektegevallen worden gesteld tegenover het geheel.

Jaar.	Aantal ziektegevallen.	Aantal borst- en long-ziekten.	Percentage der borst- en long-ziekten.	Aantal zenuwziekten, enz.	Percentage der zenuwziekten, enz.	Percentage der beide groepen van borst- en long-ziekten, enz.
1915	70	15	21,4 %	17	24,2 %	36,6 %
1916	81	11	13,5 %	33	40,5 %	54,0 %
1917	97	21	21,6 %	20	21,5 %	43,1 %
1918	147	27	18,3 %	14	9,3 %	27,6 %
1919	143	31	21,6 %	19	13,2 %	34,8 %
1920	285	31	10,8 %	74	25,9 %	36,7 %
1921	280	41	14,5 %	55	19,6 %	34,1 %

Een vereeniging, waarvan enkele bonden van handels- en kantoorbedienden en handelsreizigers lid zijn, exploiteert dan ook reeds sedert een aantal jaren een Herstellingsoord voor zenuwlijders en rustbehoevenden en heeft de oprichting van een Sanatorium voor tuberculose- en longlijders in voorbereiding.

* * *

Ten slotte enkele gegevens omtrent de *werkloosheid* onder de handels- en kantoorbedienden, voorzover deze in den bond „Mercurius” vereenigd zijn.

Daartoe volge hier een tabel, waarbij de opmerking plaats vinde, dat de cijfers ook hier gedrukt worden door de beperking van de maximale uitkeering. Deze bedroeg van 1913 tot einde 1919 één en negentig dagen, van 1 Januari 1920 tot 31 October 1921 acht en zeventig werkdagen, vermeerderd (met $\frac{1}{2}$ uitkeering) gedurende een gelijke periode, welke laatste periode van 3 maanden sedert 1 November 1921 buiten werking is gesteld.

Ook hier is dus het resultaat alleen te beschouwen als betrekking hebbende op den tijd, gedurende welchen uitkeering geschiedde uit de middelen van het speciale fonds der werkloosheidsverzekering.

Het behoeft nauwelijks vermelding, dat deze cijfers sedert 1 Januari van het loopende jaar zeer aanzienlijk zijn gestegen. Het aantal ingeschreven werkloze leden van den bond, aan wie uitkeering moest worden gedaan, was reeds in het begin van October tot 725 gestegen, terwijl dit aantal in het begin van November tot 834 en in het begin van December tot 877 was gestegen, zijnde resp. 7,25 pCt., 8,34 pCt. en 8,77 pCt. van het ledental. De kortstondige opvoering, die het

Jaar	Aantal leden per 1 Januari	Aantal werklooze leden	Aantal werklooze dagen	Aantal werklooze dagen per werkloos lid	Percentage van het aantal werklooze leden
1913	2061	61	3089	50,6	2,9 %
1914	2306	102	4479	43,9	4,4 "
1915	2648	80	2379	29,7	3,0 "
1916	3231	47	1726	36,7	1,4 "
1917	3537	59	2325	39,4	1,6 "
1918	4405	67	2832	42,2	1,5 "
1919	6139	133	7349	55,2	2,1 "
1920	11036	101	4580	45,3	0,9 "
1921	10485	415	22612	54,4	3,9 "

eerste oorlogsjaar de „schrikperiode” deed aanschouwen, doch echter vrij spoedig weer belangrijk is gedaald, werd dan ook in dezen tijd geweldig overtroffen. In den laatsten tijd is bovendien niet uitsluitend het aantal werkloozen, maar ook de duur van de werkloosheid per hoofd gestegen.

De voorstelling van de werkloosheid der handels- en kantoorbedienden in de bestaande malaise wordt door de bovenstaande cijfers stellig niet geflatteerd, daar op goede gronden pleegt aangenomen te worden, dat de toestand in de kringen der ongeorganiseerde handels- en kantoorbedienden ongunstiger is dan in die der georganiseerde.

Het mocht geoorloofd schijnen, enkele gegevens, die een klein kijkje kunnen geven in den economischen toestand eener veel vergeten groep der burgerij onder de algemeene aandacht te brengen.

Rotterdam, 9 December 1922.

JAC. BAKKER.

LONDENSCH E CORRESPONDENTIE.

De Federation of British Industries en de Kamers van Koophandel over den internationalen toestand; het Bevan-geding; debatten over tarief- en landbouwkwesties in het Lagerhuis; leeningen aan Oostenrijk en den Soedan.

Onze Londensche correspondent schrijft ons d.d. 9 December 1922:

It is useless to write of a Conference which is sitting at the very moment of writing, and which will have made its contribution to the improvement or further dislocation of the world before these lines will appear in print. I will confine myself therefore to such indications of business opinion in this country as are independent of the particular solution, or want of it, which may emerge from the conversations of the Allies. Both the Federation of British Industries and the Chambers of Commerce have given utterance to their views on the present crisis. The Federation again warns against a complete cancellation of inter-Allied debt, since this is equivalent to throwing away one of the most important bargaining instruments which this country possesses. Apart from this, we have to face the prospect of payments to the United States, which amount to as much as a tax rate of 1 s. 6 d. in the £ on income; if this country can be called to face so heavy a burden, it is only just that the other debtor nations should agree to a modification of the reparations debt, the stabilisation of their financial position, or other action, thereby „to help the restoration of our European markets, the revival of our trade, and an increase in our ability to carry the load imposed on us.” The Federation further supports the Keynes-Cassel Report submitted to the German Government, and believes that the only way to go about the business is to gain the willing assent of the German people, to be obtained by a moratorium.

The Chambers of Commerce demand a moratorium, a sum which Germany can pay within a reasonable number of years „without detriment to the Allies' trade”: an international loan to Germany, with gold

duties to amortise the debt, though without a British Government guarantee. The military occupation is to come to an end at the earliest possible moment, consistent with safety; finally, if any pressure is to be applied to Germany, „the form of such pressure must be agreed between the Allies, and put into operation to end the present uncertainty.” This last makes rather curious reading, but, at any rate, it will be seen that the attitude of the British business world is not an unreasonable one, so that the Premier cannot feel that in urging moderation, he is not supported by influential circles here.

The Bevan trial has ended, as was to be expected, with the conviction of the accused, though the jury, in bringing in the verdict of guilty, drew pointed attention to the fact that it was only the virtual neglect by the other directors of their clear duty to their shareholders, which enabled the accused to carry out his frauds. These other directors are now to be examined in Court at the request of the liquidator of the Companies, though it is not intended to take legal action against them. The whole case has roused deep interest, and the financial and political press alike has emphasised the folly of shareholders not taking steps to see that the directory they chose are worthy of their office.

In parliament a series of important debates has taken place on tariff and agricultural policy. The Liberal amendment to the King's Speech was a demand for the repeal of the Safeguarding of Industries Act: Sir John Simon based his case largely on the bad working of the measure in practice: a large number of chemicals of no national importance were being held up under the Act, whilst it did not, and could not, do anything to stop the depreciation of the exchanges. Though the Government made great play with the fact that the Paris Conference proposals were originally the work of an Asquith Cabinet, yet it is clear from the debate that the practical working of the Act has caused a good deal of dissatisfaction. The Government majority fell quite considerably, and fell still more when a day or two later, the Board of Trade Order relating to Gas-mantles was discussed by the House. This order was much more sharply attacked, it was denounced as mulcting all businesses for the benefit of a very small industry, which had been shown to be over-capitalised. The Government case was that the industry was perfectly efficient, but it could not stand up to German wages of 2½ pence per hour as against the 7 pence an hour which it itself had to pay. On this occasion the Government majority fell to 51.

The agricultural debate proved to be the first occasion on which the late Prime Minister chose to address the house. He was frankly pessimistic: were there not at work factors which differentiated this trade depression from all previous ones? He was afraid that he might be right, and that there was a chance that our present unemployed could never again be absorbed in industry, and this made it all the more necessary that we should have a definite agricultural policy. He referred with natural pride to the efforts which the War Governments had made to stimulate home production and quoted very largely to show both that our land population was far smaller than that of other European states, and also that our output from the land, in comparison with that of Germany, was inadequate. The Premier confessed himself to be, for once, an optimist: and frankly stated that subsidies or protection to farmers was out of the question. Of course this country could get more home output from the land if it liked, it had only to pay the price, as Germany had done, in the way of higher duties. But he agreed that an inquiry into land conditions might do some good, so that the scope of the recently appointed committee to enquire into agricultural middlemen is to be extended, though the terms have not yet been stated.

The Canadian Cattle Bill also came up for discussion this week, and the result was that Liberals from the rural districts spoke against the measure, whilst others supported it. The two points which were brought up were the danger to the British breeding interest, and the cruelties which were associated with the transit trade. A cross-current was provided by the grievances of the Irish interests; the Irish cattle trade is to be put into the same position as the Canadian. This roused bitter protests, on the ground that it violated the spirit of the Irish Treaty, though there really does not seem to be very much in the complaint. Naturally, the depression in British agriculture makes the bill not very popular, but the pledge has been given, and it is obviously impossible to offend Canadian sentiment.

The proposal for a guaranteed loan to Austria did not pass without protest: a certain feeling was manifested that it would merely result in throwing good money after bad, but the bill received the blessing of the leader of the Labour Party, and the proposal was of course supported by Lord Robert Cecil. The proposal for a guarantee to the Soudan Government for a new irrigation loan brought with it a duel between Mr. Asquith and a member of the Labour Party, which has been rather misrepresented in the press. The proposal for further guarantees to the Soudanese Government was supported by a deputation in which Mr. Asquith and the then leader of the Labour Party took part. It now appears that a certain development and plantation company which is very largely interested in Soudanese interests, and has had a very successful career, has on its board a relative of the Liberal leader. The insinuation that Mr. Asquith was motivated by personal interest can of course be rejected without hesitation as an undeserved slur, but the whole incident does give point to Mr. Macdonald's argument that Government subsidies at the present time cannot fail to give rise to dangerous comment.

INDEXCIJFERS.

* In November is het indexcijfer der groothandels-prijzen wederom enigszins gestegen. Het totaal is thans 4283, dus 23 punten hooger dan aan het eind van de vorige maand. Zooals blijkt uit onderstaande — aan „The Economist” ontleende — tabel is de jongste stijging te danken aan een scherpe prijsverhoging in de weefstoffengroep. De andere groepen bewogen zich alle in dalende richting.

Data	Granen en vleesch	Anderc voedings- en genotm.	Weefstoffen	Delfstoffen	Diversen: ollen, hout, rubber, enz.	Totaal	Algemeen indexcijfer
Basis (gemidd. 1901—5) . . .	500	300	500	400	500	2200	100,0
1 Juli 1914	565½	345	616	471½	551	2549	115,9
1 Januari 1919	1303	782½	1805½	816	1337	6094	277,0
1 Januari 1920	1441½	881½	2442½	1145	1453½	7364	334,7
1 Januari 1921	1344	805	1284	1216	1275	5924	269,3
Einde Nov 1921	951	672	1117½	774	943½	4458	202,6
„ Dec. „	921½	636	1106	762	931½	4357	198,0
„ Jan. 1922	907½	654½	1066½	730	925½	4284	194,7
„ Febr. „	948	640½	1037½	696½	936½	4259	193,6
„ Mrt. „	980	687	1038	700	892	4297	195,3
„ April „	1008½	667	1010	709½	890	4285	194,8
„ Mei „	1040½	657	1079	710½	885	4372	198,7
„ Juni „	1000½	676½	1135	690	887	4389	199,5
„ Juli „	994½	669	1120	712½	900	4396	199,8
„ Aug. „	880½	674	1123½	691½	887½	4257	193,5
„ Sept. „	873½	682½	1116	699	818	4189	190,4
„ Oct. „	885	700	1150	712	813	4260	193,6
„ Nov. „	864	703	1200½	704½	811	4283	194,7

Afgescheiden van de weefstoffen is de eenige groep, welke een aanzienlijke verandering vertoont, de eerste groep der voedingsmiddelen. De voornaamste oorzaken hiervan zijn dalingen van buitenlandse tarwe, gerst en vleesch. In de tweede groep der voedingsmiddelen valt alleen een kleine stijging der theeprij-

zen te vermelden. In de weefstoffengroep ging genoeg iedere notering in meer of minder mate de hoogte in; jute vertoonde de grootste stijging. De katoennoteringen zijn na de stijging van 34 punten in October ook ditmaal wederom hooger.

De stijging van de laatste maand brengt het indexcijfer 67 pCt. boven den stand van Juli 1914. Eind September was de stand 63,5 pCt. boven dien van 1914. Het toen bereikte cijfer is het laagst bereikte sedert de daling twee jaar geleden inzette. Onderstaande tabel vergelijkt den huidige stand met dien van Juli 1914.

Data	Granen en vleesch	Anderc voedings- en genotm.	Weefstoffen	Delfstoffen	Diversen: ollen, hout, rubber, enz.	Totaal
1 Juli 1914 . . .	100	100	100	100	100	100
1 Januari 1919 . . .	226	222	293	186	241	236
1 Januari 1920 . . .	249	250	396	247	263	287
1 Januari 1921 . . .	233	229	209	261	230	231
Einde Nov. 1921 . . .	165	190	181	167	170	174
„ Dec. „ . . .	159	180	180	164	168	170
„ Jan. 1922 . . .	157	186	173	158	167	167
„ Febr. „ . . .	164	182	168	150	169	166
„ Maart „ . . .	169	195	168	151	161	167
„ April „ . . .	174	189	164	152	160	167
„ Mei „ . . .	180	186	175	153	159	170
„ Juni „ . . .	174	192	184	149	160	171
„ Juli „ . . .	172	190	181	153	163	171
„ Aug. „ . . .	153	192	183	149	160	166
„ Sept. „ . . .	151	194	181	150	148	163,5
„ Oct. „ . . .	153	199	188	154	147	166,2
„ Nov. „ . . .	150	200	195	152	148	167,0

Delfstoffen, de eerste groep der voedingsmiddelen en de diversen blijven ongeveer op 150, terwijl de tweede groep der voedingsmiddelen en de weefstoffen een heel eind boven het gemiddeld cijfer zijn.

Datum	Algemeen indexcijfer van „the Economist”	Gem. ponden koers over de afg. maand	Herleid algemeen indexcijfer
1 Januari 1914	119,2	12,11 ⁸⁾ / ₄	119,6
1 Januari 1919	277,0	11,19	256,6
1 Januari 1920	334,7	10,14	281,0
1 Januari 1921	269,3	11,31	252,1
Einde Novemb. 1921	202,6	11,35	190,3
„ December „	198,0	11,42	187,2
„ Januari 1922	194,7	11,47	184,8
„ Februari „	193,6	11,61	186,1
„ Maart „	195,3	11,54	186,5
„ April „	194,8	11,63	187,5
„ Mei „	198,7	11,51	189,3
„ Juni „	199,5	11,49	189,8
„ Juli „	199,8	11,47	189,7
„ Augustus „	193,5	11,49	184,—
„ September „	190,4	11,44 ¹⁾ / ₂	180,4
„ October „	193,6	11,39	182,5
„ November „	194,7	11,40 ¹⁾ / ₂	183,8

AANTEKENINGEN.

Petroleumwetgeving en petroleumbelasting in Mexico. — Een kort overzicht te geven van de maatregelen, door Mexico op petroleumgebied genomen, schijnt wel gerechtvaardigd door het feit, dat, gelijk bekend, zijn aandeel in de wereldproductie de laatste jaren belangrijk is toegenomen; immers van slechts één vijftiende in 1913 steeg het tot bijna een vierde gedeelte in 1921, hetgeen door het volgende staatje nader wordt toegelicht:

Jaar.	In vaten van 42 gallons:		
	Mexico.	Vereen. Staten.	Wereldproductie.
1913	25.902.439	248.446.230	384.667.550
1914	21.188.427	265.762.535	399.667.168
1915	32.910.508	281.104.104	426.370.894
1916	39.817.402	300.767.158	459.433.319
1917	55.292.770	335.315.303	505.362.367
1918	63.828.327	355.927.716	514.729.354
1919	87.359.533	377.719.000	544.885.000
1920	163.540.000	443.402.000	694.854.000
1921	195.064.000	469.693.000	759.030.000 ¹⁾

¹⁾ Raming van het „American Petroleum Institute”.

De petroleumindustrie is zich in Mexico blijven ontwikkelen, niettegenstaande in 1917 een nieuwe wetgeving werd ingevoerd, welke geacht werd, bepalingen in te houden van terugwerkende kracht en van verbeurdverklarend karakter.

In de mijnwetten van 1884, 1892 en 1909, welke gebaseerd waren op de Mexicaansche grondwet van 1857, werd het principe erkend, dat alleen de eigenaar van den bovengrond de zich daaronder bevindende petroleum in eigendom kon hebben. Eveneens hadden deze wetten voorzieningen getroffen omtrent petroleumconcessies, welke zich in handen van vreemdelingen bevonden. In overeenstemming met bovengenoemde wetten, was dan ook vreemd kapitaal in de productie en den uitvoer van Mexicaansche petroleum gestoken.

De nieuwe grondwet van Mexico, die 5 Februari 1917 is afgekondigd, bracht een radicale verandering met zich op het gebied van de mijn- en petroleumwetgeving van het land. Hieronder volgt een vertaling van de gedeelten van de artikelen 27 en 33, die onmiddellijk de petroleum betreffen — een en ander zooals het wordt meegedeeld in het Federal Reserve Bulletin van October van dit jaar:

Art. 27. De eigendom van land en water, binnen de grenzen van het nationale territorium, behoort oorspronkelijk aan het volk; dit had en heeft het recht om den eigendomstitel daarvan een private personen over te dragen, ten gevolge waarvan particulier eigendom gevestigd wordt.

Particulier eigendom kan slechts onteigend worden ten algemeenen nutte en tegen schadeloosstelling.

Het volk zal te allen tijde het recht hebben om aan het particulier eigendom die beperkingen op te leggen, welke door het algemeen belang geëischt worden en de ontwikkeling van de natuurlijke bronnen, welke vatbaar zijn voor toeëigening, te regelen, om deze te kunnen behouden en aldus de publieke rijkdommen billijk te verdeelen. Het volk heeft den directen eigendom van alle mineralen, petroleum en koolwaterstoffen — hetzij in vasten, vloeibaren of gasvorm.

De wettelijke bevoegdheid van het volk om den eigendom van land en water te verkrijgen wordt beheerscht door de volgende bepalingen:

Alleen Mexicanen van geboorte of door naturalisatie en Mexicaansche vennootschappen mogen den eigendom van land, water en hetgeen daarbij behoort, verwerven of concessies verkrijgen om mijnen, rivieren of minerale brandstoffen in de republiek Mexico te ontginnen. Het volk kan dit recht ook aan vreemdelingen verlenen, op voorwaarde, dat zij met het Ministerie van Buitenlandsche Zaken overeenkomen, dat zij er in toestemmen, ten aanzien van zulke eigendommen als Mexicanen beschouwd te worden en dienovereenkomstig op dit gebied niet de bescherming van hun regeering zullen inroepen, op straffe van verbeurde van aldus verkregen eigendom aan het Mexicaansche volk, in geval van overtreding. Binnen een streek van 100 KM. van de grenzen en van 35 KM. van de kust, kan onder geen voorwaarde een vreemdeling direct eigendom verkrijgen van land en water.

Art. 33. Als vreemdelingen gelden zij, die niet voldoen aan de bepalingen van art. 30 (d.w.z. staatsburgerschap door geboorte of door naturalisatie). Zij zullen recht hebben op de in hoofdstuk I, titel 1 dezer grondwet verleende rechten; doch de uitvoerende macht zal het uitsluitende recht hebben, om elken vreemdeling, wiens tegenwoordigheid hij ongewenscht acht, op staanden voet en zonder vorm van proces uit de Republiek te verwijderen.

De president van Mexico vaardigde 19 Februari 1918 het eerste van een serie decreten uit, die maatregelen geven voor een strenge toepassing van artikel 27. Dit besluit handelde over de betaling van grondhuur en royalties door de eigenaren van petroleumvelden aan de schatkist van Mexico, over de registratie van petroleumvelden, op straffe van verbeurdverklaring en over de gelegenheid opengesteld voor derden om concessieaanvragen in te dienen voor land, dat nog niet op naam stond. De Vereenigde Staten, Engeland, Frankrijk en Nederland hebben langs diplomatieken weg tegen dit besluit geprotesteerd. In Juli en Augustus 1918 werden nieuwe besluiten uitgevaardigd, die een regeling gaven over het doen eindigen van rechten op petroleumvelden onder bepaalde bedingen, en over de officieele afgifte van vergunningen, op deze velden te boren. Het besluit van 19 Februari 1918

werd 31 Juli 1918 opnieuw uitgevaardigd; daarin werd 15 Augustus 1918 vastgesteld als uiterste termijn om opgave van zijn titel in te dienen. Later werden nog andere besluiten uitgevaardigd, waarin de aanboring van nieuwe bronnen werd opgeschort, omdat men op deze wijze wilde trachten, de bepalingen van bovengenoemde decreten en de betaling van belastingen, die in de andere decreten waren vastgesteld, in toepassing te brengen. Verschillende firma's hebben hun aanspraken gebracht voor het Hooggerechtshof van Mexico en de recente beslissingen van dit Hof worden, voor zoover ze de kwestie van de terugwerkende kracht van artikel 27 betreffen, van zeer groote beteekenis geacht.

Een besluit van den president van 17 Januari 1920 voorzag in het verlenen van voorloopige vergunningen om nieuwe bronnen aan te boren en wel op de volgende basis:

1. De vergunningen zullen alleen van kracht zijn tot dat het Congres een organieke wet aanneemt, ter uitwerking van de bepalingen van art. 27 van de Mexicaansche grondwet.

2. De vergunningen mogen ook omvatten de bronnen, waaraan men vanaf 1 Mei 1917 begonnen is, ongeacht of ze voltooid zijn of niet.

3. Door een vergunning te verlenen doet de Mexicaansche regeering geen afstand van eenig recht of eenig rechterlijk principe, dat het wenscht te handhaven, terwijl de maatschappijen geen nieuwe rechten verwerven.

4. Indien de maatschappijen niet voldoen aan de organieke wet, als deze is tot stand gekomen, zullen de voordeelen, die zij genoten ten gevolge van hun verleende vergunningen, ophouden te bestaan.

5. De vergunningen zullen noch betrekking hebben op de kwesties, die op dit oogenblik hangende zijn voor het Hof omtrent de toepassing van art. 27 van de Grondwet en van uitvoeringsbesluiten en maatregelen op petroleumgebied, noch op de bespreking van aanhangige petroleumwetgeving.

Het resultaat van bovengenoemd presidentsbesluit was, dat gedurende drie maanden na afkondiging, 400 nieuwe boringsaanvragen bij het Departement van Nijverheid, Handel en Arbeid van Mexico inkwamen.

Het is moeilijk de gevolgen van art. 27, welke van verbeurdverklarenden aard zijn, in overeenstemming te brengen met art. 14 van dezelfde grondwet, dat aldus luidt: „Geen wet mag terugwerkende kracht krijgen ten nadeele van eenig persoon, wie het ook zij.” Practisch werken alle buitenlandsche vennootschappen, die bij de petroleumproductie in Mexico betrokken zijn, op particulier grondbezit, hetgeen ze onder de grondwet van 1857 wettig verworven hebben, daar ze hun pacht- of koopcontracten hebben afgesloten met particuliere grondeigenaren.

Gemeld wordt, dat onlangs een nieuw besluit door den president uitgevaardigd is, waarin de meerderheid der eigenaren van petroleumvelden gemachtigd wordt, de exploitatie voort te zetten, ook al heeft de minderheid geen toestemming gegeven, op voorwaarde, dat ze aan de regeering obligaties verstrekken, opdat deze de belangen der minderheid beschermen kan.

Er is reden om aan te nemen, zegt het Bulletin, dat deze nieuwe bepaling de ontwikkeling der petroleumindustrie over heel Mexico in sterke mate bevorderen zal.

Wat de petroleumbelasting¹⁾ aangaat, de regeling hiervan is een voortdurende bron van moeilijkheden geweest tusschen de petroleumproducenten en de Mexicaansche regeering. Men heeft de gewoonte gehad, de belastingen op petroleum, die voor export bestemd was, te innen door middel van betalingen aan het eind van elke twee maanden over de hoeveelheid gedurende dien termijn geëxporteerde petroleum.

Deze belastingen worden geheven volgens een prijschaal, die gebaseerd is op de dichtheid van de olie en op den New-Yorkschen marktprijs.

¹⁾ Vgl. pgn. 172 van dezen jaargang.

Het volgende staatje geeft een overzicht van de waarde der petroleum en haar bijproducten door den Minister van Financiën met het oog op de belastingheffing voor de periode Mei—Juni van ieder der jaren 1917—1920 vastgesteld:

Soorten petroleum	1917	1918	1919	1920
	Pesos per ton			
Stookolie van 91 % soortelijk gewicht	8.50	10.50	13.—	16.62
Ruwe olie van 91 % soortelijk gewicht	11.—	13.50	15.50	21.67
Ruwe olie van meer dan 97 % soortelijk gewicht	5.—	5.50	6.—	13.—
Gasolie	8.50	10.50	13.—	16.62
Centavos per Liter				
Geraffineerde gasoline	0.11	0.1250	0.1250	0.16
Ruwe gasoline	0.11	0.1175	0.1175	0.1525
Ruwe of geraffineerde kerosene	0.03	0.03	0.0650	0.0950

De petroleumbelasting bedraagt 10 pCt. van de boven aangegeven waarde, doch ze varieert nog naar gelang van de dichtheid van de olie. De belasting op geraffineerde gasoline of kerosene bedraagt 3 pCt., op ruwe gasoline en kerosene 6 pCt.

Daarnaast wordt elke vennootschap nog aangeslagen voor een maandelijksche belasting van 150 pesos als inspectie-belasting, terwijl alle schepen, die de haven van Tampico binnenkomen of verlaten, belasting moeten betalen per bruto registerton.

Op 7 Juni 1921 werd een nieuw decreet van den president uitgevaardigd, dat de uitvoerbelasting op petroleum en haar bijproducten vanaf 1 Juli met gemiddeld 25 pCt. verhoogde, hetgeen geschiedde door middel van een aanvullende belasting, gebaseerd op de hoeveelheid.

Volgens officieele berichten uit Mexico heeft de regering 17 Augustus 1922 een besluit uitgevaardigd, waarin de uitvoerbelastingen op petroleum worden teruggebracht tot 40 pCt. van de in Juni 1921 vastgestelde tarieven. Het schijnt in de bedoeling te liggen, dat deze vermindering terugwerkende kracht heeft tot 1 Februari 1922 en dat ze deel uitmaakt van de onlangs tot stand gekomen overeenkomst tusschen de petroleumproducenten en den Mexicaanschen Minister van Financiën. Op de basis van bovengenoemde vermindering krijgt men het volgende staatje van oude en nieuwe heffingen:

Soorten petroleum	Oude heffing	Nieuwe heffing
Ruwe petroleum, soortelijk gewicht 0.96 of minder	\$ 1.25	\$ 0.50
Ruwe petroleum, soortelijk gewicht 0.96 plus	0.72	0.28
Stookolie	1.—	0.40
Gasolie	2.32	0.92
Ruwe gasoline	4.70	1.88
Geraffineerde gasoline	2.35	0.94
Ruwe kerosene	1.50	0.60
Geraffineerde kerosene	0.75	0.30
Smeerolie	1.40	0.56

Volgens het nieuwe belastingtarief bedraagt de belasting op een vat zware ruwe olie 8 dollarcenten; op ruwe olie van 0,96 plus 5 d.c.; op stookolie 6 d.c.; op gasolie 14,6 d.c.; op ruwe gasoline, 29,8 d.c.; op geraffineerde gasoline, 14,9 d.c.; op ruwe kerosene, 9,5 d.c.; op geraffineerde kerosene, 4,7 d.c. en op smeerolie 8,9 d.c. De productiebelasting blijft voor ruwe olie ongewijzigd, nl. 14 d.c. per vat. De totale export- en productiebelasting op een vat ruwe olie bedraagt 22 d.c., tegen vroeger 34 d.c.

Sedert 1920 zijn verscheiden minder belangrijke decreten uitgevaardigd. Het Ministerie van Nijverheid, Handel en Arbeid gaf 21 April 1920 aanvullende voorschriften omtrent concessies, te verleen voor het gebruik van kreek en rivieren in verband met

de petroleumexploitatie. Nadat de regering van Carranza in Mei 1920 was omvergeworpen kondigde de huidige president 16 Juli 1920 een decreet af, waarbij een raadgevende petroleumcommissie werd gevestigd, bekleed met de volgende functies:

1. Het bestudeeren van de wetten en regelingen op petroleumgebied.
2. Het bestudeeren van moeilijkheden door het petroleumprobleem ontstaan.
3. Het instellen van een algemeen onderzoek naar de petroleumindustrie.
4. Het ontwikkelen en het steunen van de petroleumindustrie.
5. Het bestudeeren van het brandstoffenvraagstuk als grondslag voor de ontwikkeling van de industrie.
6. Het bestudeeren van de verhouding van de Mexicaansche petroleumindustrie tot die in andere landen.
7. Het geven van technische beslissingen in zake petroleumkwesties, aan haar onderworpen door den Minister van Nijverheid, Handel en Arbeid, door de verschillende andere Ministers of door anderen. Deze beslissingen of adviezen moeten ter goedkeuring worden voorgelegd aan den Minister van Nijverheid, Handel en Arbeid of door dezen aan den President.
8. Het samenstellen van algemeene statistieken over de petroleumindustrie.
9. Het bestudeeren van de maatregelen, te nemen op wetgevend gebied, om te geraken tot de oprichting van een petroleuminstituut.

Officieele, recente ramingen van de huidige waarde van de petroleumindustrie in Mexico staan niet ter beschikking. De laatste raming is van 1920 en luidt aldus:

	Amer. Dollars
Waarde van in exploitatie zijnde bronnen	100.000.000
Waarde van in exploitatie zijnde olievelden	50.000.000
Pijpleidingen, spoorwegen en boomateriaal	50.000.000
Raffinaderijen, machines, gebouwen en schepen	100.000.000
Diverse productieve eigendommen	50.000.000
Totaal	350.000.000

Men schat, dat ongeveer 70 pCt. van het totaal bedrag dat in de Mexicaansche petroleum-industrie is gestoken, Amerikaansch kapitaal is en 27 pCt. Engelsch en Nederlandsch, terwijl de overige 3 pCt. zouden behooren aan Mexicaansche en andere belanghebbenden.

BOEKAANKONDIGING.

Het Rentevraagstuk door Mr. L. F. H. Regout. Diss., Utrecht 1922.

De heer Regout heeft een van de belangrijkste en meest omstreden leerstukken uit de theoretische economie gekozen als onderwerp voor het proefschrift, waarop hij onlangs tot doctor in de Staatswetenschap aan de Utrechtsche Alma Mater promoveerde. Gelijk hij reeds vóór de Inleiding zegt, staat hij op den grondslag van v. Böhm Bawerk. Zijn doel is tweeledig: vooreerst een nauwgezette poging te wagen „om in zake het rentevraagstuk bij te dragen tot verheldering van algemeene begrippen.” En verder hoopt de schrijver „bij te dragen tot meerdere waardeering van het canonieke recht.” Het kan interessant worden, een katholiek, die v. Böhm in de groote hoofdzaak als juist aanvaardt, op dien grondslag het canonieke renteverbod te zien behandelen op een wijze, welke plaats inruimt voor waardeering.

De schrijver begint in de Inleiding met eenige begripsbepalingen. Hij noemt rente een zuiver inkomen uit een vaste zakelijke bron. Is die bron kapitaal, dan is het inkomen daaruit kapitaalrente. Onder kapitaal verstaat de heer Regout „het geheel van productiegoederen in tegenstelling met consumptiegoederen”. Het is niet dan consequent, wanneer hij hierop doet volgen: „Kapitaalrente omvat aldus ook grondrente.” Dat wij hier met een groote strijdzaak te doen hebben, weet ieder, die vertrouwd is met de controversen in de kapitaaltheorie. Behalve kapitaalrente kent de schrijver nog geldrente „wegens het geheel bijzondere karakter van het geld, waardoor dit beter niet onder het kapitaal is te rangschikken”, en „rente voortko-

mende uit de tijdelijke beschikbaarstelling van duurzame goederen", zowel genots- als kapitaalgoederen, welke rente wordt aangeduid als huur behalve bij den grond, waar van pacht wordt gesproken. Het is, voor wie eerst door den schrijver in de meening is gebracht, dat het hem om de behandeling van een „abstract onderwerp" en om de verkrijging van „helder inzicht in zake het ontstaan van een universeel verschijnsel als de rente" is te doen, eenigermate teleurstellend reeds op blz. 2 te lezen, dat het eigenlijk oogmerk van den schrijver gericht is op de beantwoording van *sociaal-politieke* vragen als: „Is het bestaan der rente vereenigbaar met een *behoorlijk* ¹⁾ systeem van verdeeling? In hoeverre ware geheele of gedeeltelijke verdwijning der rente in het algemeen belang wenschelijk te achten?" Dit is toch waarlijk niet hetzelfde als wat Pierson, op wien de heer Regout zich beroept, in zijn Leerboek als taak der economische wetenschap beschrijft met de woorden „Licht te doen opgaan over praktische onderwerpen". Want bij Pierson staat de causale verklaring op den voorgrond, getuige de voorafgaande passus, waar hij zegt, dat een praktische uitspraak alleen te motiveeren is „door een algemeene economische wet in herinnering te brengen", waarbij dan nog komt de onderstelling „dat de staat de stoffelijke belangen tot richtsnoer wil nemen", onderstelling welke niet steeds wordt vervuld. Pierson is niet geheel wars van ingrijpen, doch alleen op grond van een a priori vaststaanden causalen samenhang. Zoo iets verwaterds als „een behoorlijk systeem van verdeeling", waar ethiek en politiek de hoofdrol vervullen, is bij hem stellig niet het oogmerk van zijn economisch onderzoek, dat veel-er opgaat in de verklaring van de bestaande economische verschijnselen. Of die verklaring richtsnoer zal worden voor *handelen* in de toekomst, hangt niet meer af van de economische wetenschap. Ik meen dat aldus Pierson's bedoeling beter is weergegeven dan door den schrijver, die haar blijkens zijn aanhaling en omschrijving voor eigen gebruik pasklaar heeft gemaakt.

De schrijver noemt als *grondbeginsel* van het „renteninstituut" ²⁾: de meerwaarde, welke in het economische verkeer geregeld tot uiting komt van tegenwoordige boven toekomstige goederen van gelijke soort en aantal." Eigenlijk is dit niet een beginsel, vermits het aldus omschreven agioverschijnsel zich met het renteverschijnsel volkomen dekt: identiteit kan niet beginsel zijn. Alles komt, ook na deze formuleering, welke niets opheldert, op de verklaring aan: hoe ontstaat agio = rente? Het kan in deze zinsnede geen kwaad van „meerwaarde" te spreken, al heeft door Marx deze term een technische beteekenis gekregen, die de antipode is van het door den schrijver met „meerwaarde" aangeduide agiobegrip. Marx' meerwaarde heeft met de verhouding: heden-toekomst niets te maken. Om verwarring te voorkomen op een gebied waar misverstand aan de orde van den dag is, acht ik het echter in het algemeen wel beter de termen, die een geijkte beteekenis hebben gekregen, niet van een nieuwen begripsinhoud te voorzien. De schrijver is het hier geheel met mij eens, waar hij op het voetspoor van v. Böhm op de noodzakelijkheid wijst „zich rekenschap te geven, welke begrippen de gebruikte woorden omvatten." Het spreekt vanzelf, dat bij technische termen en het vasthouden daaraan dit-zich-rekenschap-geven wordt vergemakkelijkt.

Hoofdrede, waarom de schrijver den grond tot kapitaal rekent, is het volgens hem sterk sprekende „punt van overeenstemming, dat de waarde van kapitaal en grond en de hoogte van kapitaal- en grondrente in laatste instantie de eene als de andere beheerscht worden door de verhouding tusschen voorraad en behoefte." Ik heb er niets tegen, al deel ik de opvatting niet, dat een kapitaalbegrip wordt voorgestaan

zoo ruim, dat ook de grond ertoe behoort. Mits de argumenten krachtig zijn. Doch dit voor den heer Regout beslissende argument mist alle bewijskracht. Het bewijst meer dan de schrijver zelf wil: immers, daar *alles*, letterlijk alles zijn waarde en de hoogte zijner waarde „in laatste instantie" ontleent aan de verhouding tusschen voorraad en behoefte, zou dus om deze reden ook alles kapitaal moeten zijn, b.v. ook de *arbeid*! En zoodra de schrijver die hoofdrede niet zou geldend achten op een deel van het gebied der waarde, rijst dadelijk de vraag: waarom hier niet en bij den grond wèl? Hij zou dan voor de annexatie van grond bij kapitaal andere redenen moeten aanvoeren en daarmede toegeven, dat het „veel sterker sprekende punt" in waarheid een dood punt moet heeten! Waar de heer Regout meent en ook nader uitwerkt, dat „de verklaring van het ontstaan der grondrente samenvalt met die der kapitaalrente", daar is het te betreuren, dat hij mijn betoog van het tegendeel in de „Economist" van 1921 stilzwijgend voorbijgaat. Ik heb daarin Ricardo's pachttheorie ¹⁾ in bescherming genomen en de stelling verdedigd, dat al komt ook bij de pachtwaarde-verklaring het agio-verschijnsel naar voren, daarom de pachtwaarde nog niet tot kapitaalrente wordt. Want al is kapitaalrente een agio, daarom is nog niet alle agio kapitaalrente.

Terecht wijst de schrijver erop, dat het rentevraagstuk een waardevragestuk is. Het gaat om de oorzakelijke verklaring van het normale verschijnsel, dat de bruto-waarde van de, dank zij kapitaalshulp, ver-groote productie meer bedraagt dan de waarde van het tijdens het productieproces verbruikte kapitaalsdeel, zoodat er na de reconstructie van dit laatste nog een netto bedrag als rente-inkomen overblijft.

In het 2e hoofdstuk gaat de schrijver het verband na tusschen de waarde van kapitaalgoed en product. Hij geeft daarin een korte schets van de moderne waardeleer, zonder nieuws te bieden. Alleen wil hij niet van objectieve en subjectieve, doch van markt- en individucele waarde spreken. ²⁾ Ik zal mij daarover niet warm maken en alleen op het voordeel wijzen, dat de door den schrijver afgekeurde terminologie nu eenmaal een zekere „marktwaarde" in het wetenschappelijk spraakgebruik gekregen heeft, terwijl er zeer zeker ook objectieve waarde gevonden wordt buiten eenige markt om, men denke maar aan het geval van den geïsoleerden ruil tusschen twee personen, dat volstrekt niet zeldzaam is. Dan loopt men vast met „marktwaarde", terwijl „objectieve waarde" dit geval dekt. — Met v. Pesch voelt de schrijver er voor, den term „subjectieve" waardeleer te vervangen door „teleologische" waardeleer. Subjectieve waarde(ler) heeft het bezwaar, dat aldus miskend wordt, dat de schatting gebaseerd is op objectieve factoren van nuttigheid en zeldzaamheid. M.i. gaat dit althans voor de nuttigheid zeker niet op, aangezien alles hierbij aankomt op hetgeen het individu ter zake meent. Ook een objectief onbruikbare zaak (Pinkpillen) wordt nuttig door het subjectief geloof in de bruikbaarheid. En grondslag der zeldzaamheid is, naast den voorraad, de subjectief aanwezige behoefteschaal. Er is niets tegen, den eenvoudiger term der subjectieve waarde te behouden.

De schrijver onderscheidt met v. Böhm een onregelmatig en een regelmatig werkende oorzaak, die kapitaaloffer en kapitaalproduct naar de waarde uit elkander houdt. De regelmatige is het renteverschijnsel. Van de onregelmatige, die van het standpunt der kosten zich als plus en minus vertoont, zegt hij eerst, dat de aldus ontstane verschillen zich op den langen duur volgens de wet der groote getallen ni-

¹⁾ „Ricardo's Pachtleer", blz. 301 v.

²⁾ De schrijver wijst nog op een derde beteekenis bij v. Böhm, een soort van technische waarde, b.v. voedingswaarde, calorische waarde e.d. Echter beschouwt v. Böhm de obj. ruilwaarde wel degelijk ook als een eigenschap van het goed, als „ein bestimmtes anderes Glied der objektiven Werte", zoodat er bij hem geen verschil in wezen is tusschen b.v. „Heizwert" en „Obj. Tauschwert".

¹⁾ Ik cursiveer.

²⁾ „Instituut" doet aan maakwerk denken en is in casu geen aanbevelenswaardige term.

velleeren. Wanneer hij nu een bladzijde verder (30) even de ondernemerswinst¹⁾ aanstipt, zegt hij dat deze winst aan die onregelmatige schommelingen haar ontstaan dankt. Met het merkwaardige gevolg, hetwelk den schrijver schijnt te ontgaan, dat van maatschappelijk standpunt à la longue er geen ondernemerswinst in dien zin is. Immers dan is er nivellearing tusschen winsten en verliezen. Hoe kan op die wijze een ondernemersstand bestaan, laat staan zich uitbreiden? En wanneer de schrijver het ondernemersloon onderscheidt van de ondernemerswinst, is dan dat loon aan die conjunctuurschommelingen onttrokken? Is dat gegarandeerd? De huidige malaise geeft het antwoord. Doch dat die vragen opkomen, toont wel aan, dat men niet kan volstaan met deze ingewikkelde vraagstukken zoo maar aan te roeren. Het onderwerp van den schrijver, met zijn vele vertakkingen, die of worden geamputeerd of, gelijk hier, terloops even blootgelegd, is voor een proefschrift van den omvang, dien hij trok, te groot.

Het 3e hoofdstuk, dat eenige rentetheorieën bespreekt, sla ik over. In hoofdstuk 4 is „het waardeverschil tusschen tegenwoordige en toekomstige goederen van gelijke soort en aantal” aan de orde. De schrijver wil aantonen, dat de „meerwaarde” geheel tot dit waardeverschil is terug te brengen. Geheel? Dat is te veel gevraagd van de agioleer, die geenszins de mogelijkheid van uittuingsverhoudingen ontkent. Het *wezen* van rente, haar oorsprong is met dit waardeverschil gegeven, doch haar hoogte in *concreto* niet steeds en niet vol. Voor wie de leer van v. Böhm kent, is in dit hoofdstuk geen nieuws te vinden. Bij grond III (de productieomwegen, technische factor) bespreekt de heer Regout nog de wet der verminderende meeropbrengsten. Zij speelt hier inderdaad een rol. Welke? Dat zij den *rentestand drukt* tot de productiviteit van het laatst toegevoegde kapitaalsdeeltje. Doch die wet staat niet aan de wieg van het renteverschijsel, dat veel meer onafhankelijk van haar bestaat. Bij de pachtwaarde is het juist andersom. Zonder die wet geen pachtwaarde. En terwijl voornoemde wet den *rentestand drukt*, voert zij gestaag den stand der pachtwaarde *omhoog*. Dit is voor mij een hoofdreden om een principieel onderscheid tusschen rente en pachtwaarde aan te nemen. Aan deze belangrijke quaestie gaat de schrijver voorbij, misschien omdat hij nu eenmaal de pachtwaarde, wel wat a prioristisch, tot kapitaalrente had gebracht? — Bij de bespreking van den psychologischen factor (grond II) haalt de heer Regout met instemming een bestrijding van Sax aan. Dat is natuurlijk het goed recht van den schrijver, maar heeft hij, wil ik vragen, kennis genomen van hetgeen ik ter zake tegen Sax²⁾ heb aangevoerd? Dit blijkt niet. De schrijver heeft hetzelfde bezwaar als Sax tegen het *te-laag-schatten* van toekomstgoed krachtens grond II. Want *te-laag* impliceert de menschelijke rede, die dat oordeel vellen kan, en tegelijk zou v. Böhm van die rede abstraheeren, door aan de onredelijke schatting invloed op de algemeene ruilwaarde van toekomstgoed toe te kennen. Ik zou willen vragen: wanneer men de misdaad onderkent aan criteria, welke de moraal verschaft, ontkent men dan de moraal, zoodra men met het niet te loochenen feit der misdaad, b.v. door een strafwetgeving, rekening houdt? En wanneer men nu zeker toekomst-schatten als perspectivistisch, dus *te laag*, kenschetst, ontkent men dan de rede, zoodra men dit feit, dat emaneert uit den aanleg van den mensch-gelijk-hij-is, aan zijn theorie dienstbaar maakt? Mij dunkt, dat dergelijk onderzoek en redeneeren juist in hooge mate redelijk is, wijl het de werkelijkheid van de „Lückenhaftigkeit der Vorstellungen” als zoodanig aanvaardt. Die „Lückenhaftigkeit” is „redelijkerwijs” niet te ontkennen. Wij zijn er allen mede behept, de een meer, de ander minder, en de resultante is op economisch gebied verscherping van het agio van tegenwoordig goed.

¹⁾ In den zin van premie.

²⁾ „Economist” 1920, v. Böhm of Sax”, blz. 72 v.

Ten slotte nog iets over het canonieke renteverbod. De schrijver wijst in een noot erop, dat het verbod om rente te nemen niet absoluut was. Uitwendige redenen, voortvloeiende uit de bijzondere positie van den geldschietter — een bijzonder nadeel, een gedeerde winst, een bijzonder risico — gedoogden vergoeding. Onmiddellijk daarop laat de schrijver ter adstructie van deze beperkte rentemogelijkheid volgen den vertaalden tekst van canon 1543 van den Codex juris canonici, welke Codex door Benedictus XV werd uitgevaardigd met... Pinksteren 1917. Nu moet men weten, dat in den brief van Pius X Arduum sane munus van 1904 het plan tot den Codex aan de katholieke wereld werd bekend gemaakt met de woorden dat de kerkelijke wetten, tot dien tijd uitgevaardigd, op overzichtelijke wijze geschikt, zouden worden verzameld, *met weglating van de verouderde en in onbruik geraakte, terwijl andere, waar noodig, voor de huidige omstandigheden meer bruikbaar zouden worden gemaakt*. Wanneer nu *iets* duidelijk is, dan toch wel dit, dat een canon over de rente in den Codex niets bewijst omtrent de voorwaardelijke geoorloofdheid van rentenemen onder het *oude Corpus iuris canonici*! Ook van canones geldt, dat men ze beoordeelen moet d'après leur date. Waarom verwijst de schrijver niet naar de plaatsen in het C. J. C., waarin het renteverbod zijn bont-casuïstische formulering heeft gevonden, b.v. Decret. Greg. lib. V, tit. XIX, Sexti Decr. Lib. V, tit. V, Clement. Lib. V, tit. V.

Nu kan de bestrijding van het renteverbod op opportunistische of principieele wijze worden gevoerd. Men kan betoogen, dat daardoor een normale economische ontwikkeling belemmering ondervond of wel, dat de rente „onvermijdelijk” is, zoodat het verbod, ook waar het slechts de uitleenrente van geldsommen trof, iets onmogelijks inhield. Nu meent de schrijver, dat in de Middeleeuwen met haar gebrekkige techniek en geringe behoeften voor een agio geen plaats was. Hij zegt uitdrukkelijk, dat Böhm's 3e grond, de technische factor der rente, — die voor den schrijver de beslissende factor voor de hoogere waarde van bonum praesens is —, als regel ontbrak en mitsdien vervalt. Dit wil dus zeggen, dat er voor rente geen plaats was! En het geld had ook niet de productieve beleggingsfunctie van thans, de geldleeningen waren in hoofdzaak op consumptie gericht. Nu zou ik dit meenen: wanneer men onbevooroordeeld staat tegenover het renteverschijsel, dan is maar één conclusie mogelijk en wel deze, dat een renteverbod, ook in den beperkten omvang van het canonieke recht, onmiskenbaar wijst op rente als *verschijnsel*. Er was rente, d.i. agio van bonum praesens. En reeds in het Romeinsche recht treft men regelen omtrent rente en rentestand aan en het verbod van rente op rente (anatocisme).¹⁾ Werkte in des schrijvers stelsel grond III niet, dan waren dus, in het aangezicht der feiten, grond I en II „beslissende oorzaak”. Tertium non datur. Of v. Böhm zelf voor tijden van weinig of geen „Geldwirtschaft” de werking van grond I zeer laag heeft aangeslagen, is voor de juistheid van deze critiek onverschillig. Zeer curieus is de uitspraak van den schrijver, welke ik vind op blz. 119: „En nu is op te merken, dat het verbod om rente te vragen van geleende geldsommen in groote lijnen slechts gegolden heeft, zoolang ten gevolge van het uitblijven der derde oorzaak de waarde van heden-geld niet groter was dan van toekomst-geld.” Hoe kan de schrijver dit zeggen, zonder tegelijk het can. renteverbod te stempelen tot de uiting van een strijd tegen windmolens, tegen een economische onbestaanbaarheid? Wanneer de toe-

¹⁾ Vgl. b.v. wat v. Jhering zegt in „Geist des röm. Rechts”, o.a. op blz. 74, 2e deel, 1e afd. met betrekking tot de novae tabulae, periodieke aderlatingen, wanneer de schulden- en rentelast voor het volk te zwaar was geworden. De fout liet zich niet verwijderen, zegt Jhering, alleen nu en dan de ergste gevolgen: „alle Massregeln, die darauf gerichtet waren, wie z. B. das verzweifelte Mittel, das Zinsennehmen völlig zu untersagen, mussten sich nothwendigerweise als wirkungslos erweisen.”

stand zóó was als hij zegt, dan zou, wie rente vroeg, niet alleen nul op het request gekregen hebben, doch door de wederpartij zelfs niet begrepen zijn. Daargelaten dat van het eerste optreden van gereedschap af de derde oorzaak mede heeft gegolden.

De heer Regout zegt nu verder, dat het renteverbod zich heeft aangepast aan de veranderende omstandigheden. Het werd zwakker, naarmate grond III het agio te voorschijn riep en deed veldwinnen. Het bleef wel eens bij de ontwikkeling ten achter, doch heeft dit met vele andere wetsvoorschriften gemeen. Wanneer de schrijver hoopt aangetoond te hebben „dat de vroegere rentepraktijk zich zeer wel verstaat met de economische beginselen, welke wij in het voorafgaande deel onzer studie hebben uiteengezet”, dan moet ik hem tot mijn spijt een ontgoocheling bereiden, omdat hijzelf aan het renteverbod deszelfs object, de rente heeft ontnomen en ter wille van de theorie met de feiten der historie op zeer gespannen voet is geraakt.

Met deze grepen wil ik volstaan. 't Geschrift vraagt vooral de aandacht om de richting des schrijvers, die een op zichzelf te waardeeren poging heeft gedaan een brug te slaan tusschen levensbeschouwing en onafhankelijke wetenschap. Die poging kan ik voorshands niet als geslaagd oordeelen. Doch de schrijver late zich niet ontmoedigen.

H. W. C. BORDEWIJK.

ONTVANGEN:

Verslagen en Mededeelingen van de Afdeling Handel van het Departement van Landbouw, Nijverheid en Handel, *Jaargang 1922, No. 2, Verslag omtrent Handel, Nijverheid en Scheepvaart van Nederland gedurende 1921; Jaargang 1922, No. 3, Verslag van de werkzaamheden van den Rijksvoorlichtingsdienst ten behoeve van den Rubberhandel en de Rubbernijverheid, te Delft, over het jaar 1921.* Exemplaren van deze verslagen zijn te verkrijgen bij de afdeling Handel, Bezuidenhoutscheweg 30, 's-Gravenhage.

No. 2. Verslagen van Bedrijven, Diensten en Commissiën der gemeente Amsterdam; *Verslag van de Gemeente-Arbeidsbeurs te Amsterdam, over het jaar 1921.*

De Arbeidsgeschillenwet, adres van het Verbond van Nederlandsche Fabrikanten-Vereenigingen aan de Eerste Kamer der Staten-Generaal d.d. 18 November 1922; Rotterdam, Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-Maatschappij, 1922.

MAANDCIJFERS.

EMISSIES IN NOVEMBER 1922.

Provinc. en Gemeentelijke leeningen f 4.750.000,— zijnde:
Rotterdam f 5.000.000,— 5½ % obl.
a 95 %.

Totaal . . . . f 4.750.000,—

Totaal der emissies in	Januari ..	f 35.581.700,—
	Februari ..	12.702.500,—
	Maart	89.233.000,—
	April	30.630.570,—
	Mei	22.772.340,—
	Juni	5.110.000,—
	Juli	148.747.500,—
	Augustus..	1.700.000,—
	September..	54.500.000,—
	October . . .	22.879.710,—
	November..	4.750.000,—
Algemeen Totaal ..		f 428.307.320,—

Bovendien:

f 39.800.000,— 3/m. Schatkistpromessen a f 990,50
„ 12.490.000,— 6/m. „ „ 980,32
„ 28.786.000,— 4½ % Schatkistbiljetten „ „ 1000,—

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** beteekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTO'S.

Ned. (Disc. Wissels. 4 18 Juli '22)	Zweeds. R.ksbk 5 10 Mrt. '22
Bk. (Bel. Binn. Eff. 4 18 Juli '22)	Bk. v. Noorw. . 5 17 Aug. '22
(Vrsch. in R.C. 5 18 Juli '22)	Zwits. Nat. Bk. 3½ 2 Mrt. '22
Bk. van Engeland 3 13 Juli '22	Belg. Nat. Bk. 5-5½ 19 Mei '21
Duitsche Rijksbk. . 10 14 Nov. '22	Bank v. Spanje 5½ 18 Mei '22
Bk. van Frankrijk 5 11 Mrt. '22	Bank v. Italië 6 20 Mei '20
Oostenr. Hong. Bk. 8 2 Sept. '22	F. Res. Bk. N.Y. 4 21 Juni '22
Nat. Bk. v. Denem. 5 25 Apr. '21	Javasche Bank 3½ 1 Aug. '09

OPEN MARKT.

Data	Amsterdam		Londen	Berlijn	Parijs	N. York
	Part. disconto	Prolongatie	Part. disconto	Part. disconto	Part. disc.	Call-money
9 Dec. '22	3¾	3¾	2½/8	4-5/8	—	4½-5 1)
4-9 Dec. '22	3¾-7/8	3¾-4	2½/8-5/8	4-5/8	—	4½-6
27N-2D. '22	3¾-4	3¾-4¼	2½-5/8	4-5/8	—	4-6
20-25 N. '22	3¾-¾	3½-4	2½-5/8	4-5/8	—	4-6
5-10 D. '21	4¼-5/8	3½-4	3½/8-¾	4-5/8	—	4-6
6-11 D. '20	3¾-7/8	4½-6	6½/8-¾	4-5/8	—	6-7
20-24 Juli '14	3½/8-5/10	2¼-¾	2¼-¾	2¼-½	2¼	5½-7½

1) Notering van 8 December.

WISSELKOERSEN.

WISSELMARKT.

Londen opende deze week vast op ongeveer 11,41½ en steeg regelmatig. De laatste dagen der week werd de vraag nog dringender, zoodat ten slotte tot 11,48¾ betaald werd. Parijs en België waren aanvankelijk flauw, maar werden later eveneens sterk uit de markt genomen, zoodat het slot eerder hooger was. Marken waren vrij stationnair. Alleen Vrijdag was er in den ochtend vraag op hoogere koersen, welke vraag later weer voor aanbod uit Deutschland plaats maakte, waardoor de koers weder inzakte.

Dollars kwamen deze week op het goudpunt. Een kleine reactie deed later den koers weder iets oploopen. Skandinavië was vrij stationnair; alleen Christiania was niet onbelangrijk hooger.

Zwitserland was weder zeer onzeker en liep procenten heen en weer. Argentinië zeer gezocht en niet onbelangrijk hooger, wellicht dat deze wissel zich nu ook meer op goudpariteit gaat bewegen. Indië onveranderd.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	Londen *)	Parijs *)	Berlijn *)	Weenen *)	Brussel **)	New York**)
4 Dec. 1922..	11.41½	17.65	0.0305	0.0037½	16.36	2.52½
5 „ 1922..	11.41½	17.55	0.0305	0.0037½	16.27	2.51½
6 „ 1922..	11.43½	17.52½	0.0302½	0.0037½	16.12½	2.50¾
7 „ 1922..	11.44½	17.67½	0.0315	0.0036	16.32½	2.50½
8 „ 1922..	11.45½	17.77½	0.0315	0.0036	16.37	2.50¾
9 „ 1922..	11.49	17.80	0.0305	0.0037½	—	—
Laagste d. w. 1)	11.40½	17.40	0.0295	0.0032	15.97½	2.50
Hoogste „ „ 1)	11.49½	17.90	0.0335	0.0039	16.50	2.52½
2 Dec. 1922	11.42	17.80	0.031	0.0037½	16.38½	2.53¾
25 Nov. 1922..	11.41½	18.15	0.0355	0.0037½	16.77½	2.54 3
Muntpariteit..	12.10	48.—	59.26	50.41	48.—	2.48

*) Notering te Amsterdam. **) Notering te Rotterdam.

1) Particuliere opgave.

3) Notering van 1 December. 4) Idem van 24 November.

Data	Stock-holm *)	Kopen-hagen *)	Chris-tiania *)	Zwitser-land *)	Spanje 1)	Batavia 1) telegrafisch
4 Dec. 1922	68.05	51.45	46.80	47.95	38.85	97½-97½
5 „ 1922	67.95	51.45	46.80	47.55	38.85	97½-97½
6 „ 1922	67.85	51.45	46.85	47.25	38.80	97½-97½
7 „ 1922	67.50	51.45	47.40	47.25	38.72½	97½-97½
8 „ 1922	67.75	51.65	47.65	47.35	38.80	97½-97½
9 „ 1922	67.80	51.80	47.80	47.35	38.80	97½-
L'ste d w. 1)	67.45	51.30	46.60	47.10	38.70	97½/6
H'ste „ „ 1)	68.20	51.75	47.80	47.95	38.90	97¾
2 Dec. 1922	68.20	51.55	46.80	47.40	38.80	97¾-97¾
25 Nov. 1922	68.25	51.45	46.65	47.22½	38.90	97¾-97¾
Muntpariteit	66.67	66.67	66.67	48.—	48.—	100

*) Notering te Amsterdam. 1) Particuliere opgave.

KOERSEN TE NEW YORK.

Data	Cable Lond. (in \$ per £)	Zicht Parijs (in cts. p. frs.)	Zicht Berlijn (in ct. p. Mrk.)	Zicht Amsterd. (in cts. p. gld.)
9 Decemb. 1922	4.57.12	7.06	0.01 1/16	39.81
Laagste d. week	4.54.25	6.98	0.01 1/16	39.76
Hoogste „ „	4.57.12	7.12	0.01 1/4	39.96
2 Decemb. 1922	4.52.75	7.—	0.01 1/4	39.65
25 Novemb. 1922	4.50.25	7.15	0.01 1/8	39.41
Muntpariteit ..	4.86.67	19.30	23.81 1/4	40 3/16

KOERSEN VAN DE VOLGENDE PLAATSEN OP LONDEN

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	25 Nov. 1922	2 Dec. 1922	4/9 December '22 Laagste	9 Dec. 1922 Hoogste
Alexandrië ..	Piast. p. £	97 13/32	97 13/32	97 7/16	97 7/16
*B. Aires 1) ..	d. p. \$	44 13/32	44 3/8	44 11/16	45 1/16
Calcutta	Sh. p. rup.	1/3 31/32	1/4	1/3 29/32	1/3 31/32
Hongkong	id. p. \$	24 11/16	2/4 11/16	2/4 1/8	2/4 7/8
Lissabon	d. per Mil.	2 1/8	2 1/8	2 1/8	2 1/8
Madrid	Peset. p. £	29.32 1/2	29.40 1/2	29.38	29.50
*Montevideo 1)	d. per \$	43 3/4	44	43 3/4	45
Montreal	\$ per £	4.49 7/8	4.52 1/2	4.52	4.57 7/8
*R.d. Janeiro ..	d. per Mil.	6 25/32	6 1/2	6 5/16	6 7/16
Rome	Lires p. £	94 3/8	93 1/4	90	93
Shanghai	Sh. p. tael	3/1 7/8	3/2	3/1	3/2 1/2
Singapore	id. p. \$	2/4 1/16	2/4 5/32	2/4 1/16	2/4 1/16
*Valparaiso ..	peso p. £	36.90	37.10	36.90	38.00
Yokohama	Sh. p. yen	2/1 29/32	2/1 26/32	2/1 17/32	2/1 17/32

* Koersen der voorafgaande dagen. 1) Telegrafisch transfert. 2) Noteering van 7 December 1922.

NOTEERING VAN ZILVER.

Noteering te Londen	te New York
9 Dec. 1922	31 7/8
2 „ 1922	32 3/8 1)
25 Nov. 1922	32 7/16
10 Dec. 1921	35 1/8
11 Dec. 1920	40 1/2
20 Juli 1914	24 13/16

1) Noteering van 1 December.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 11 December 1922.

Activa.		
Binnel. Wis-sels, Prom., enz. in disc.	H.-bk. f 102.422.924,57 B.-bk. „ 38.518.292,70 Ag.-sch. „ 63.498.234,72	f 204.439.451,99
Papier o. h. Buitenl. in disconto	„ f 75.279.474,—	—
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.	„	75.279.474,—
Beleeningen	H.-bk. f 23.412.564,90 incl. vrsch. B.-bk. „ 7.828.244,— in rek.-crt. Ag.-sch. „ 85.202.060,54 op onderp.	f 116.442.869,44
Op Effecten	„ f 107.151.632,56	—
Op Goederen en Spec.	„ 9.291.236,88	116.442.869,44
Voorschotten a. h. Rijk	„	13.978.120,08
Munt en Muntmateriaal	Munt, Goud f 56.239.310,— Muntmat., Goud „ 525.550.137,91	f 581.789.447,91
Munt, Zilver, enz.	„ 8.850.502,24	—
Muntmat., Zilver	„	590.639.950,15
Effecten	Bel. v. h. Res. fonds. f 5.621.074,18 id. van 1/8 v. h. kapit. „ 3.986.749,87	9.607.824,05
Geb. en Meub. der Bank	„	4.522.000,—
Diverse rekeningen	„	30.125.773,89
		f 1.045.035.463,60
Passiva.		
Kapitaal	„	20.000.000,—
Reservefonds	„	5.660.599,75
Bijzondere reserve	„	1.675.581,33
Bankbiljetten in omloop	„	974.802.875,—
Bankassignatiën in omloop	„	1.486.240,63
Rek.-Cour. Het Rijk	f	—
saldo's: Anderen	„	28.989.335,02
Diverse rekeningen	„	12.420.831,87
		f 1.045.035.463,60

NED. BANK 11 December 1922 (vervolg).

Beschikbaar metaalsaldo	f 388.888.672,73
Op de basis van 2/8 metaaldekking	„ 187.832.982,60
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	„ 1.944.443.360,—
Verschillen m. d. vorig. weekst.:	Meer Minder
Disconto's	4.232.490,85
Buitenlandsche wissels	45.232,—
Beleeningen	13.565.832,63
Goud	—
Zilver	187.656,95
Bankbiljetten	13.807.360,—
Part. Rek.-Crt. saldo's	3.042.700,95

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Ander opschbare schulden
11 Dec. 1922	581.789	8.851	974.803	30.476
4 „ 1922	581.789	8.663	988.610	28.063
27 Nov. 1922	581.789	7.563	964.195	26.558
20 „ 1922	581.789	8.935	975.999	43.075
13 „ 1922	581.789	8.908	992.741	35.071
12 Dec. 1921	605.969	8.276	1.021.226	35.811
13 Dec. 1920	636.141	20.552	1.074.396	79.666
25 Juli 1914	162.114	8.228	310.437	6.198

Data	Totaal bedrag disconto's	Hieraan Schatkistpromessen rechtstreeks	Beleeningen	Beschikbaar Metaalsaldo	Dektings-percentage
11 Dec. 1922	204.439	40.000	116.443	388.889	59
4 „ 1922	200.207	38.000	130.009	386.422	58
27 Nov. 1922	194.624	44.000	113.242	390.506	59
20 „ 1922	221.772	70.000	112.580	386.214	58
13 „ 1922	227.958	75.000	114.552	384.440	57
12 Dec. 1921	281.761	93.700	122.533	402.097	58
13 Dec. 1920	178.974	40.000	257.423	425.084	57
25 Juli 1914	67.947	14.300	61.686	43.521 1)	54

1) Op de basis van 2/8 metaaldekking.

Uit de bekendmaking van den Minister van Financiën blijkt, dat uitstonden op:

	4 Dec. 1922	11 Dec. 1922
Aan schatkistpromessen..	f 458.952.850,—	f 467.020.000,—
waarv. direct bij Ned. Bk.	„ 38.000.000,—	„ 40.000.000,—
Aan schatkistbiljetten ..	„ 214.135.000,—	„ 207.734.000,—
Aan zilverbons	„ 32.002.879,—	„ 31.411.542,—
Onder de vlottende schuld is begrepen:		
Voorsch. aan de Koloniën	„ 317.523.000,—	„ 326.901.000,—
Voorschot aan Gemeenten	30 September	31 October
voor door Rijk voor hen te heffen Ink. belasting	„ 93.437.267,—	„ 93.799.513,—
Tegood v.d. Postch. & G. dst	4 Dec. „ 71.297.578,—	11 Dec. „ 71.325.432,—

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens. De samengetrokken cijfers der laatste weken zijn telegrafisch ontvangen.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Ander opschbare schulden	Beschikb. metaalsaldo
2 Dec. 1922	210.250	—	263.500	143.500	128.850
25 Nov. 1922	210.500	—	263.000	125.500	132.800
18 „ 1922	211.250	—	266.000	119.500	134.150
4 Nov. 1922	156.587	55.699	264.964	126.868	134.634
28 Oct. 1922	155.083	55.447	264.109	124.929	133.431
21 „ 1922	150.110	55.184	267.718	113.182	129.815
3 Dec. 1921	153.972	26.937	285.984	82.241	107.734
4 Dec. 1920	224.800	9.216	373.014	160.947	127.379
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842 2)

Data	Disconto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaalbaar	Beleeningen	Voor-schotten aan het Gov. nem.	Diverse rekeningen 1)	Dektings-percentage
2 Dec. 1922	—	204.500	—	28.800	***	52
25 Nov. 1922	—	184.000	—	6.200	***	54
18 „ 1922	—	178.500	—	20.800 3)	***	55
4 Nov. 1922	36.695	24.761	112.577	—	30.485	54
28 Oct. 1922	36.584	26.017	111.960	—	29.008	54
21 „ 1922	37.193	28.164	106.675	—	28.698	54
3 Dec. 1921	34.982	13.779	117.995	23.024	9.193	50
4 Dec. 1920	29.993	20.113	132.990	82.601	47.590	44
25 Juli 1914	7.259	6.395	47.934	6.446	2.228	44

1) Sluitpost activa. 2) Basis 2/8 metaaldekking. 3) Creditsaldo.

DE SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Disconto's	Div. reke- ningen ¹⁾
28 Oct. 1922....	1.240	1.686	928	1.217	510
21 " 1922....	1.254	1.704	967	1.185	473
14 " 1922....	1.236	1.743	649	1.167	458
7 " 1922....	1.251	1.843	621	1.165	456
30 Sept 1922 ...	1.271	1.846	752	1.159	483
23 " 1922....	1.277	1.718	894	1.158	464
29 Oct. 1921....	1.508	2.074	963	1.931	223
30 Oct. 1920....	1.053	2.171	721	1.727	480
25 Juli 1914 ..	645	1.100	560	735	396

¹⁾ Sluitpost der activa.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden pond sterling.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes.		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
6 Dec. 1922	127.447	123.064	290.578	27.000	247.759
29 Nov. 1922	127.440	122.885	287.911	27.000	244.857
22 " 1922	127.445	121.407	287.209	27.000	244.128
15 " 1922	127.441	121.902	287.843	27.000	244.755
8 " 1922	127.438	122.519	288.847	27.000	245.732
1 " 1922	127.435	123.159	287.993	27.000	244.930
7 Dec. 1921	128.434	124.962	315.714	28.500	278.702
8 Dec. 1920	125.878	130.411	354.298	28.500	323.394
22 Juli 1914	40.164	29.317	—	—	—

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Reserve	Dek- kings- perc. ¹⁾
6 Dec. '22	66.892	65.831	11.142	126.554	22.833	16,58
29 Nov. '22	48.305	67.935	17.029	104.435	23.006	18,94
22 " '22	49.865	66.841	16.040	107.375	24.488	19,84
15 " '22	49.968	66.143	12.855	109.506	23.989	19,60
8 " '22	49.091	67.883	16.192	106.425	23.368	19,05
1 " '22	50.665	68.190	15.034	108.845	22.726	18,34
7 Dec. '21	70.064	80.636	11.996	142.743	21.922	14,17
8 Dec. '20	80.708	71.280	22.424	126.483	13.916	9,34
22 Juli '14	11.005	33.633	13.735	42.185	29.297	52 $\frac{1}{2}$ %

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

DUITSCHER RIJKSBANK.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Darlehens-kassenscheine, in duizenden Mark.

Data	Metaal	Daarvan Goud	Kassen- scheine	Circulatie	Dek- kings- perc. ¹⁾
30 Nov. '22	1.069.630	1.004.848	77.786.910	754.086.109	14
23 " '22	1.072.143	1.004.849	81.226.942	643.749.789	13
15 " '22	1.066.555	1.004.848	51.113.171	582.105.055	9
7 " '22	1.071.992	1.004.852	49.122.674	517.036.199	10
31 Oct. '22	1.067.996	1.004.853	41.026.323	469.456.818	9
23 " '22	1.059.934	1.004.854	39.338.089	409.973.301	10
30 Nov. '21	1.001.693	993.698	4.472.583	100.943.632	5
30 Nov. '20	1.097.935	1.091.648	20.362.563	64.284.419	33
23 Juli '14	1.691.398	1.356.857	65.479	1.890.895	93

¹⁾ Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine.

Data	Wissels	Rek. Crt.	Darlehenskassenscheine	
			Totaal uitgegeven	In kas bij de Reichsbank
30 Nov. 1922	919.170.793	240.969.459	91.700.000	77.800.000
23 " 1922	801.471.152	201.378.931	95.200.000	79.000.000
15 " 1922	753.823.303	212.209.335	65.000.000	51.100.000
7 " 1922	637.372.589	150.649.076	55.000.000	49.100.000
31 Oct. 1922	578.356.761	140.779.259	55.100.000	41.000.000
23 " 1922	482.302.075	112.161.295	53.400.000	39.300.000
30 Nov. 1921	115.469.084	25.313.114	11.829.700	4.379.900
30 Nov. 1920	55.574.647	17.339.931	32.806.400	20.315.600
23 Juli 1914	750.892	943.964	—	—

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waarvan in het Buitenland	Zilver	Te goed in het Buitenland	Buit.gew. voorsch. a/d. Staat
7 Dec. '22	5.535.405	1.897.967	288.642	573.810	23.200.000
30 Nov. '22	5.533.921	1.897.967	288.539	573.969	22.900.000
23 " '22	5.533.764	1.897.967	288.521	571.586	22.600.000
16 " '22	5.533.650	1.897.967	288.356	571.857	23.000.000
8 Dec. '21	5.522.102	1.948.367	279.432	611.122	24.600.000
9 Dec. '20	5.498.063	1.948.367	265.589	598.210	26.600.000
23 Juli '14	4.104.390	—	639.620	—	—

Data als boven.	Wissels	Uitge- stelde Wissels	Beleen- ning	Bankbil- jetten	Rek. Crt. Parti- culieren	Rek. Crt. Staat
	2.264.728	29.248	2.204.494	36.383.961	2.118.627	28.533
2.818.868	30.207	2.145.784	36.114.050	2.116.042	68.142	
2.483.615	30.545	2.260.000	35.789.281	2.222.131	62.336	
2.259.710	30.690	2.145.577	36.321.246	2.064.681	19.393	
2.216.673	62.339	2.314.029	36.666.338	2.454.393	62.559	
3.337.909	418.049	2.163.836	39.920.306	3.836.326	152.881	
1.541.980	—	769.400	5.911.910	942.570	400.590	

BANQUE NATIONALE DE BELGIQUE.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Metaal incl. buitenl. saldo	Beleen. van buitenl. vorder.	Beleen. van prom. d. provinc.	Binn. wissels en beleen.	Circu- latie	Rek. Crt. partic.
7 Dec. '22	338.620	84.653	480.000	738.497	6.661.322	211.137
30 Nov. '22	337.816	84.653	480.000	791.566	6.704.738	257.249
23 " '22	338.560	84.653	480.000	840.758	6.593.901	298.159
16 " '22	337.995	84.653	480.000	859.808	6.621.467	158.263
8 Dec. '21	325.734	84.653	480.000	490.554	6.273.485	354.891
9 Dec. '20	323.122	84.653	480.000	759.176	5.965.604	1.046.814

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goudvoorraad			Zilver etc.	F.R. Notes in circu- latie
	Totaal bedrag	Dekking F. R. Notes	In het buitenl.		
22 Nov. '22	3.088.325	2.146.713	—	130.358	2.299.391
15 " '22	3.073.848	2.145.504	—	130.912	2.321.219
8 " '22	3.080.755	2.165.119	—	130.527	2.340.074
1 " '22	3.078.249	2.192.804	—	133.696	2.309.265
23 Nov. '21	2.835.229	1.924.288	—	142.999	2.389.916
26 Nov. '20	2.023.916	1.359.862	70.210	171.364	3.325.629

Data	Wissels	Totaal Deposit'o's	Gestort Kapitaal	Goud- Dek- kings- perc. ¹⁾	Algem. Dek- kings- perc. ²⁾
22 Nov. '22	871.596	1.894.988	106.495	73,6	76,7
15 " '22	913.699	1.939.510	106.448	72,1	75,2
8 " '22	899.068	1.862.688	106.355	73,3	76,4
1 " '22	848.422	1.914.248	106.292	72,9	76,0
23 Nov. '21	1.274.567	1.728.497	103.216	68,8	72,3
26 Nov. '20	2.983.133	2.333.042	99.020	39,9	43,2

¹⁾ Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opeischbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. ²⁾ Verhouding totalen voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET
FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
15 Nov. '22	785	11.233.218	1.391.559	14.967.857	3.651.805
8 " '22	786	11.265.261	1.369.950	14.981.761	3.647.510
1 " '22	786	11.274.786	1.400.091	15.051.881	3.642.103
25 Oct. '22	787	11.248.908	1.345.743	15.039.667	3.618.187
16 Nov. '21	807	11.353.212	1.269.059	13.452.583	3.002.576
19 Nov. '20	824	16.793.574	1.343.951	13.951.534	2.786.045

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 11 December 1922.

Het is alsof de wereld in ademlooze spanning is omtrent hetgeen in de naaste toekomst te gebeuren staat; de internationale beurzen, die meestal wel een zuivere weerspiegeling geven van de algemeene opvattingen hebben deze mentale gesteldheid gereflecteerd in een bijna absoluut gebrek aan zaken. Het behoefte geen betoog, dat ook thans wederom de beurzen bij onze Oosterburen hierop een uitzondering hebben gevormd. Te Berlijn, zoowel als op andere beursplaatsen in Duitschland, heeft de hausse, de catastrophen-hausse, ook gedurende de achter ons liggende dagen geweldige afmetingen aangenomen; wederom zijn koersverbeteringen van 8000 tot 25000 pCt. voorgekomen, niet als uitzondering, doch, vooral voor montaan-waarden, als regel en wederom heeft het bekende index-cijfer een stijging van 2930 tot 3331 aangetoond. Voor een afmeting van de werkelijke verhoudingen op economisch gebied echter is de houding van de Berlijnsche beurs volkomen waardeloos geworden. Zelfs thans, nu de variaties van de buitenland-sche waarde van de mark tot fracties zijn ingekrompen, is er ter beurze geen rem voor de koersverheffingen te ontdekken. Deze zijn dan ook veelmeer het gevolg van een paniek-stemming ten aanzien van het toekomstig verloop van de binnenlandsche waarde van de mark; voorts kunnen zij als symptoom gelden van de speculatie-woede, die vrijwel iedereen in Duitschland heeft aangegrepen. De lust om beschikbare gelden in effecten om te zetten, vooral nu de aankoop van vreemde deviezen niet meer zoo gemakkelijk gaat, is zoo groot geworden, dat bij herhaling rantsoenering van beursorders heeft moeten plaats vinden. Deze wijze van uitvoering van opdrachten heeft een nieuw euvel in de hand gewerkt: het *majoreeren der orders*. Op dezelfde wijze, waarop te onzent vaak inschrijvingen op nieuwe emissies worden ingereikt, worden thans in Duitschland orders voor aankoop van fondsen geplaatst. Het spreekt vanzelf, dat hierdoor een juist overzicht over den werkelijken omvang der zaken geheel wordt vertroebeld.

De omvang der orders wordt ook vergroot door buitenlandsche aankopen; vooral enkele montaanwaarden mogen zich bijzonder in de gunst van het buitenland verheugen. Voorts werd de hausse in de hand gewerkt door de berichten uit Londen, volgens welke de Fransche politiek op een bezetting van het Roergebied zou aansturen; op het oogenblik van samenstellen van dit overzicht is nog niet bekend of ten aanzien van dit vraagstuk overeenstemming tusschen de Geallieerden is verkregen.

De beurs te Londen is uitermate lusteloos geweest; de omzetten zijn tot minimale verhoudingen ingekrompen. Deze beurs heeft derhalve wel in groote mate de algemeene heerschende stemming van afwachten weergegeven. Ongewijzigd waren er echter ook speciale factoren, die tot dezen stand van zaken aanleiding hebben gegeven. Zoo waren o.a. petroleumwaarden ongeanimeerd in verband met de komende emissie van £ 800.000 aandelen Anglo Persian. Doch in hoofdzaak was het toch de algemeene politiek, die de stemming heeft bepaald. De strijd, die de Engelsche diplomatie tegen de Fransche heeft te voeren en waarvan de uitslag tot nu toe onbeslist is gebleven, heeft natuurlijk niet kunnen bijdragen tot een verlevendiging van het beursaspect.

Ook te Parijs is de markt stil gebleven, doch hier ontstond een meer uitgesproken ongeanimeerde tendens. Ondanks den teruggang van den Franschen wisselkoers — zij het in geringe mate — konden de effectenkoersen geen verbetering ondergaan; in sommige gevallen bleef het bestaande niveau zelfs niet gehandhaafd. De oorzaak hiervan moet wederom worden gezocht in de buitenlandsche politiek. Al gaat de beurs in het algemeen geheel accoord met de opvattingen van het Fransche Gouvernement, ook inzake de eventuele bezetting van nieuwe gedeelten van Duitschland, aan den anderen kant zijn haar voelhorrens rijn genoeg om de onvermijdelijke moeilijkheden, die hiermede gepaard zouden gaan, onmiddellijk te ontdekken. Afgezien van de directe kosten is men in Fransche beurskringen bevreesd voor een breuk in het Entente-blok en voor een oppositionele beweging in Duitschland zelf. Onder deze omstandigheden zijn vele beleggers er reeds toe overgegaan hun Fransche waarden te realiseren en om te zetten in buitenlandsche effecten of dito betaalmiddelen. Af te wachten blijft, welken invloed een en ander op den Franschen wisselkoers en op de fondsenbeurs ook verder zal uitoefenen en of de Fransche regering hierin aanleiding zal vinden haar politiek, die vermoedelijk principieel ongewijzigd zal blijven, in anderen vorm voort te zetten.

Ook de beurs te New York is als geheel niet gunstig van toon geweest. Er was hier echter een scherpe scheiding

op te merken tusschen verschillende groepen van fondsen; doordat bepaalde groepen vrij aanmerkelijke koersrijzingen te aanschouwen konden geven, was het algemeen aspect van Wallstreet toch niet flauw te noemen. Tot laatstgenoemde afdeeling behoorden vrijwel alle industrieele waarden; in het voorste gelid stonden automobielaandelen. De bedrijvigheid in deze industrie blijft nog steeds buitengewoon groot, zoodat eenige fabrieken reeds zijn overgegaan tot het uitkeeren van „stock“-dividenden, terwijl dit van andere wordt verwacht. Doch ook de staal-industrie mag zich in grooten bloei verheugen; weliswaar is het totaal der onuitgevoerde orders der Steeltrust over de maand November ietwat teruggelopen (met circa 62.000 ton), doch de oorzaak hiervan moet worden gevonden in de onderhandelingen, die gedurende die maand zijn gevoerd tusschen de genoemde trust en de conserven-fabrikanten betreffende de levering van conservenblikjes. Bij de maandwisseling hadden deze onderhandelingen nog niet tot orders geleid — hetgeen echter inmiddels wel het geval is geworden.

Aan den anderen kant bestond evenwel vrij groot antagonisme tegen de spoorwegen, welke beweging voornamelijk van de farmers uitging. Deze groep van burgers verkrijgt voortdurend meer invloed in de Unie en daar de toestand van de spoorwegen niet zoodanig is, dat de oogsten snel en goed vervoerd kunnen worden, is de stemming van de boeren, en hierdoor die van het speculeerend publiek, goed te verklaren. Veelal wordt hierbij uit het oog verloren, dat het gebrek aan rollend materieel, de vaak slechte toestand van den weg, enz. niet aan ontoereikend beheer, doch aan de onmogelijkheid om gelden voor spoorwegverbeteringen te verkrijgen (die tot voor korten tijd heeft bestaan) moet worden geweten.

Te onzent heeft de markt voor beleggingswaarden een onregelmatig verloop gehad. Binnenlandsche staatsfondsen waren over het algemeen vast gestemd, vooral nu men steeds sterker van de waarde-vastheid van den Holland-schen gulden overtuigd begint te raken.

Toch was er tegen het einde van de beursweek een zekere weifeling te onderscheiden, die vermoedelijk werd veroorzaakt door geruchten van een op handen zijnde nieuwe Staatsleening. De geruchten klonken aannemelijk, gezien het bedrag der vlottende schuld, die thans tot 700 à 800 miljoen gulden is opgelopen.

Van *buitenlandsche staatsfondsen* waren Mexicaansche soorten gevraagd in navolging van Londen.

		4 Dec.	8 Dec.	11 Dec.	Rijzing of daling.
6	0/0 Nederland 1922	99 ⁷ / ₈	99 ²⁷ / ₃₂	99 ¹¹ / ₁₆	— ³ / ₁₆
5	0/0 „ 1918	88 ⁹ / ₁₆	88 ⁷ / ₈	89 ¹ / ₁₆	+ ¹ / ₂
4 ¹ / ₂	0/0 „ 1916	88	88 ³ / ₄	87 ¹³ / ₁₆	— ³ / ₁₆
4	0/0 „ 1916	81 ⁹ / ₁₆	81 ⁹ / ₁₆	81 ¹ / ₂	+ ³ / ₁₆
3 ¹ / ₂	0/0 „	72 ¹³ / ₁₆	72 ³ / ₄	72 ³ / ₄	— ¹ / ₁₆
3	0/0 „	62 ¹ / ₂	61 ⁷ / ₈	62 ³ / ₄	—
2 ¹ / ₂	0/0 Cert. N. W. S.	52	51 ¹¹ / ₁₆	52 ³ / ₈	+ ³ / ₈
7	0/0 Oost-Indië 1921	100 ¹⁵ / ₁₆	101 ³ / ₁₆	101 ¹ / ₂	+ ³ / ₁₆
6	0/0 „ 1919	96	96	96 ¹ / ₈	+ ¹ / ₈
5	0/0 „ 1915	93	93 ³ / ₄	93 ¹ / ₈	+ ¹ / ₈
4	0/0 Oostenr. Kronenrente	3	—	1 ³ / ₈	— 1 ³ / ₈
5	0/0 Rusland 1906	4 ¹ / ₂	3 ¹ / ₂	4 ¹ / ₂	+ ¹ / ₄
4	0/0 Rusl. bij Hope & Co.	4 ¹ / ₂	4 ¹ / ₂	—	—
4	0/0 Japan 1899	68 ⁷ / ₈	—	—	—
5	0/0 Brazilië 1895	50	48 ³ / ₄	—	— 1 ¹ / ₄
8	0/0 San Paulo 1921	92 ¹ / ₂	91 ⁷ / ₈	—	— ¹ / ₈
6	0/0 Amsterdam 1920	99 ⁷ / ₈	100 ³ / ₈	100 ³ / ₈	+ ¹ / ₂
7	0/0 Rotterdam 1920	103	102 ³ / ₄	102 ³ / ₈	— ¹ / ₈

De *aandelenmarkt* was over de geheele linie zeer kalm, doch met een gedeceerd vasten onderton. Bij sommige afdeelingen kon men op sommige dagen zelfs van een bepaald opgewekte stemming spreken, al bleven de omzetten toch nog gering. In de eerste plaats konden wel *tabaksaandelen* flinke verbeteringen behalen; hoewel reeds eenige weken geleden bekend was, dat de vraag voor den nieuwen oogst voor Amerikaansche rekening zeer aanzienlijk was, schijnt dit eerst in de achter ons liggende week in breeder kringen te zijn doorgedrongen. Hoe het zij, de vraag naar tabakswaarden was zoodanig, dat alle soorten de berichtsweek op hooger peil verlaten.

De *rubbermarkt* kon zich handhaven; groote koersvariaties kwamen hier echter niet voor, behalve voor aandelen Hessa.

Flauw waren daarentegen aandelen van bankinstellingen, speciaal aandelen Amsterdamsche Bank. Als oorzaak werden ter beurze genoemd verliezen, die verschillende instellingen ook nog gedurende dit jaar zouden hebben geleden; aan den anderen kant is men echter geneigd aan te nemen, dat bij de groote afschrijvingen van het vorig jaar reeds voldoende met eventueel nieuwe verliezen rekening is gehouden. In dat geval zouden de reacties zijn toe te

schrijven aan de overweging, dat de economische toestand van ons land in 1922 vermoedelijk den banken niet veel gelegenheid heeft gegeven tot het behalen van groote winsten.

De *suikermarkt* bleef stabiel; de hogere noteringen voor Cupasuiker werkten tot die stabiliteit mede, al konden zij geen hoogere koersen voor Indische suikeraandeelen in het leven roepen.

Van *industriële waarden* traden Jurgensaandeelen op den voorgrond; een zeer vaste stemming was hier overheerschend. Het fonds heeft zich thans weder geheel losgemaakt van de fluctuaties van de markt.

Petroleumwaarden bleven veronachtzaamd en over het algemeen lusteloos.

	4 Dec.	8 Dec.	11 Dec.	Rijzing of daling.
Amsterdamsche Bank	124	117½	116¼	- 7¼
Incasso Bank	96½	91	—	- 5½
Koloniale Bank	132¼	134¾	133¼	+ 1½
Ned. Handel-Mij. cert.v.aand.	134	133½	133¾	- ½
Rotterd. Bankvereniging...	91¼	91¼	—	- ½
Amst. Superfosfaatfabriek...	30	—	—	—
Van Berkel's Patent	35	34	33¾	- 1½
Gouda Kaarsen	77½	78	83	+ 5½
Holl. Draad- en Kabelfabriek	73	70	70	- 3
Jurgens' Ver. Fabr. gew.aand.	44	45¾	47¾	+ 3¾
" " pr. aand.	59¼	59¾	65	+ 5¼
Leerdam Glasfabrieken	39½	—	—	—
Philips' Gloeilampenfabriek	245¼	247¼	—	+ 2½
Vereenigde Blikfabrieken...	93	—	94¾	+ 1½
Vereen. Chemische Fabrieken	26	29	25	- 1
Compania Mercantil Argent.	33	33	32¾	- ¼
Cultuur-Mij. d. Vorstenland.	160	159¾	159¾	- 1/10
Handelsver. Amsterdam.....	367¼	373	374¼	+ 7
Handelsverg. Reis & Co.....	24	23½	—	- ½
Int. Crediet- en Handelsverg.				
Rotterdam	164	—	—	—
Linde Teves & Stokvis	71½	70½	70¾	- 1½
Tels & Co's Handel-Mij.....	6½	—	5½	- ½
Redjang Lebong Mijnb.-Mij.	102½	103	102	- ½
Gecons. Holl. Petroleum-Mij.	125¼	129¾	130¾	+ 4½
Kon. Petroleum-Mij.	399¾	403½	403¼	+ 4¾
Orion Petroleum-Mij.				
Afgest. Aand.	38	38½	38½	+ ½
Steaua Romana Petroleum				
Mij. ... Afgest. Aand.	28	—	—	—
Amsterdam-Rubber-Mij.....	116¾	116¾	115¾	- 1
Nederl.-Rubber-Mij.	67½	64¼	65	- 2½
Oost-Java-Rubber-Mij.	180	173	178	- 2
Deli-Batavia Tabak Mij. ...	270¼	277½	273½	+ 2½
Deli-Maatschappij	225½	238	237½	+ 12
Senembah-Maatschappij ...	313½	323½	321	+ 7½

De *scheepvaartmarkt* was wel stil, doch merkwaardig vast; groote reacties vonden hier niet plaats en het was opmerkelijk, welk een gering aanbod slechts tegenover de toch ook niet groote vraag kon worden gesteld.

	4 Dec.	8 Dec.	11 Dec.	Rijzing of daling.
Holland-Amerika-Lijn	115¼	118½	118	+ 2½
" " „gem.eig.	103¼	104¼	102¼	- ½
Hollandsche Stoomboot-Mij.	29¼	30	28½	- 1¼
Java-China-Japan-Lijn	71	—	—	—
Kon. Hollandsche Lloyd ...	17½	17¾	16¼	- ¼
Kon. Ned. Stoomb.-Mij.	64¼	66¼	65¼	+ 1
Konink. Paketvaart-Mij. ...	87½	88¼	87¼	+ ¼
Maatschappij Zeevaart	58½	58	58	- ½
Nederl. Scheepvaart-Unie...	91¼	92¾	92½	+ ¼
Nievelt Goudriaan	104½	108¼	105	+ ½
Rotterdamsche Lloyd.....	121¾	121¼	120¼	- ¾
Stoomv.-Mij. „Nederland” ...	126	127	128	+ 2
" " „Noordzee” ...	35	—	35	—

De *Amerikaansche afdeeling* volgde zeer nauwkeurig de opvattingen van New York; derhalve waren ook te onzent industriële waarden vast en spoorwegfondsen lager. Ook voor obligaties is de belangstelling niet meer zoo groot, nu de recente aankopen, ingevolge de daling van den dollar, den koopers nog geen profiïten hebben gegeven.

	4 Dec.	8 Dec.	11 Dec.	Rijzing of daling.
Americ. Smelting & Refining	55	54¼	55	—
Anacoda Copper	99	97½	98	- 1
Studebaker Corp.	127¾	130¼	134¼	+ 6½
Un. States Steel Corp.	106	105¾	106½	+ 1/10
Atchison Topeka.....	107¼	102¼	104¼	- 3½
Erie	11½	11½	11¾	- ½
Southern Pacific.....	93¾	90½	90¾	- 3
Union Pacific	146½	144¼	143½	- 3

	4 Dec.	8 Dec.	11 Dec.	Rijzing of daling.
Int. Merc. Marine orig. gew.	12 ¹³ / ₁₀	12 ⁷ / ₈	13	+ ² / ₁₀
" " " " pref.	51¼	50 ⁷ / ₈	52	+ ¼

De *geldmarkt* was iets stroever; prolongatie 4 pCt.

Rectificatie. — In het vorig overzicht is sprake van het voorstel van de directie der Hollandsche Bank voor Zuid-Amerika, om 70 pCt. op de aandelen af te schrijven. Bedoeld werd tot op 70 pCt. der nominale waarde af te schrijven, dus deze met 30 pCt. te verminderen.

GOEDERENHANDEL.

GRANEN.

De weerberichten uit Argentinië worden nu dagelijks overgeseind. Den eenen dag regende het, den volgenden dag was het weer mooi weer. Ernstige schade door regen kan men moeilijk aannemen dat de oogst ondergaan heeft. De prijzen bleven evenwel tamelijk vast. Hetzelfde geldt ook van de Noord-Amerikaansche markten. De Mei-termijn in Chicago steeg van 4 tot 11 December van 115¼ tot 120%. In denzelfden tijd liep de prijs te Winnipeg slechts op van 106½ tot 109¾. Voor Noord-Amerika was er wederom reden willig gestemd te zijn door de zeer groote verschepingen die plaats vonden. Natuurlijk is dit voor Europa eerder een reden om flauw gestemd te zijn, doch het valt op, dat van deze verschepingen weder een betrekkelijk gering gedeelte voor het grootste importland, Engeland, bestemd is. Het grootste deel van de verschepingen is bestemd voor Italië, dat nu ongetwijfeld wel zeer ruim voorzien zal zijn. Intusschen heeft ook de Deutsche regeering wederom inkopen van tarwe gedaan. Alles bijeen genomen was er voldoende vraag om de prijzen te handhaven, waarvan de haussiers in Amerika een gretig gebruik gemaakt hebben. Het merkwaardige geval doet zich voor, dat de December-termijn in Chicago hooger staat dan de Mei-termijn, terwijl het normaal is, dat Mei zooveel hooger staat dan December als de kosten en interest van het bewaren van het graan bedragen. Deze laatste verhouding vinden wij dan ook in de Winnipegmarkt en het zou ongetwijfeld den haussiers niet gelukt zijn in verhouding tot de Mei-termijn de December-termijn vast te houden, indien niet ten gevolge van het nog onvoldoende vervoer over de Amerikaansche spoorwegen de aanvoeren in Chicago de laatste maanden onvoldoende geweest waren.

De overige berichten van het Zuidelijk-Halfrond zijn gunstig, doch het aanbod van Australische tarwe is nog niet drukkend. Wel schijnt een en ander van deze tarwe naar de Middellandsche Zee verhandeld te zijn. De Antwerpsche markt is op het oogenblik overvoerd; tamelijk groote hoeveelheden liggen daar onverkocht opgeslagen.

Ook de vraag voor rogge blijft in Europa vrij goed, zodat het niet te verwonderen is, dat de prijzen in Noord-Amerika, practisch gesproken het eenige exportland, opgelopen zijn.

De verschepingen van maïs van Noord-Amerika blijven gering, die van Argentinië zijn wederom toegenomen. Dienengevolge zijn de meeste Europeesche markten tamelijk overvoerd met La Platamaïs en de prijzen zijn daardoor gedaald. In Argentinië blijft de markt vrijwel onveranderd, en ook op aflading zijn de fluctuaties gering. De meeste Europeesche markten hebben zich voor Noord-Amerikaansche maïs teruggetrokken. Duitsland, Nederland en Scandinavië zijn vrijwel de eenige landen die belangstellen. De prijzen in Chicago bleven ook van dit artikel zeer vast.

In gerst ging weinig om; de prijzen blijven ongeveer gehandhaafd. Voor haver zijn in de meeste markten de prijzen iets lager.

Lijnzaad bleef tamelijk vast gestemd in Argentinië. In Europa was de belangstelling zeer gering, nog steeds is de vraag naar olie, ondanks de geringe voorraden, niet van dien aard om den prijs te brengen op een punt, waar het bedrijf voor de olieslaggers wederom loonend is. Toch wordt af en toe gekocht om de fabrieken zooveel mogelijk aan den gang te houden.

Markten in Nederland. De toestand van de tarwemarkt is hier onveranderd gebleven, slechts spoedig gewachte partijen trekken eenige belangstelling, mede in verband met het feit, dat de fabrikanten niet gaarne meelcontracten op levering afsluiten. De vraag voor maïs was teleurstellend. Een groot gedeelte van de aangekomen maïs werd niet door het binnenland opgenomen. De voorraden van La Platamaïs zijn niet groot, doch waarschijnlijk zal er een volle lading naar Rotterdam gedirigeerd worden. Ook hier had de vraag voor gerst en haver weinig te teekenen, evenals voor lijnzaad.

Zie voor den staat volgende pagina.

Noteringen.

Data	Chicago			Buenos Ayres		
	Tarwe	Mais	Haver	Tarwe	Mais	Lijnzaad
	Dec.	Dec.	Dec.	Dec.	Dec.	Dec.
9 Dec. '22	122 ³ / ₈	72 ³ / ₈	45 ¹ / ₈	11,65	7,65	18,80
2 „ '22	118 ¹ / ₈	70 ¹ / ₂	43	11,60	7,75	18,80
9 Dec. '21	111 ¹ / ₂	48 ¹ / ₂	32 ³ / ₈	12,20	8,—	17,85
9 Dec. '20	175	73	48	18,40 ¹⁾	9,35 ¹⁾	19,40 ¹⁾
9 Dec. '19	246	141 ¹ / ₂	78 ¹ / ₈	13,90 ²⁾	6,80 ²⁾	24,55 ³⁾
20 Juli '14	82	56 ³ / ₈	36 ¹ / ₂	9,40	5,38	13,70

¹⁾ per Februari. ²⁾ Februari.

Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.

Soorten	11 Dec. 1922	4 Dec. 1922	12 Dec. 1921
Tarwe* . . . . . ¹⁾	13,50	13,75	13,50
Rogge (No. 2 Western) ¹⁾	11,75	11,70	12,25
Mais (La Plata) . . . . . ²⁾	185,—	196,—	200,—
Gerst (48 lb. malting) . . . ²⁾	194,—	196,—	214,—
Haver (38 lb. white cl.) . . . ¹⁾	10,70	11,25	12,75
Lijnkoeken (Noord-Ameri- ka van La Plata zaad) ¹⁾	13,50	13,60	18,—
Lijnzaad (La Plata) . . . . . ³⁾	425,—	422,—	380,—

¹⁾ p. 100 K.G. ²⁾ p. 2000 K.G. ³⁾ per 1660 K.G.
*) Nr. 2 Hard/Red Winter Wheat.

AANVOEREN in tons van 1000 K.G.

Artikelen.	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	3/12 Dec. 1922	Sedert 1 Jan. 1922	Overeenk. tijdvak 1921	3/12 Dec. 1922	Sedert 1 Jan. 1922	Overeenk. tijdvak 1921	1922	1921
	Tarwe	25.562	1.062.989	1.422.018	—	34.509	46.482	1.097.498
Rogge	2.938	332.752	141.801	—	—	1.831	332.752	143.632
Boekweit	80	12.040	9.558	—	—	576	12.040	10.134
Mais	23.717	907.088	963.618	10.377	95.818	106.903	1.002.906	1.070.521
Gerst	2.426	144.386	241.024	4.325	8.871	9.010	153.257	250.034
Haver	3.738	106.631	70.429	242	292	4.285	106.923	74.714
Lijnzaad	—	169.387	146.424	3.900	76.838	115.671	246.225	262.095
Lijnkoek	1.760	120.491	110.851	—	1.547	29.958	122.038	140.809
Tarwemeel	2.865	63.129	53.330	1.180	7.540	4.955	70.669	51.285
Andere meelsoorten	529	9.710	37.646	50	2.665	2.047	12.375	39.693

SUIKER.

In New York was de markt de afgelopen week vast van toon met stijgende tendens. De noteringen op de termijnmarkt aldaar aan het begin en einde der week luiden als volgt: December 3,56/3,77; Maart 3,32/3,48; Mei 3,45/3,58 en Juni 3,56/3,70. Groote afdoeningen vonden echter niet plaats wegens de vasthoudendheid der Cubaplanters.

De Cuba-statistiek luidt:

	1922	1921	1920
	tons	tons	tons
Weekontvangsten 2 Dec. . . .	9.000	29.000	10.015
Tot. ontv. 1 Jan.-2 Dec. . . .	3.891.000	3.936.000	3.730.077
Weekexport 2 Dec.	40.000	59.000	11.555
Tot. exp. 1 Jan.-2 Dec.	3.809.000	2.393.740	3.607.207
Tot. voorraad op 2 Dec. . . .	49.000	968.000	243.896

In verband met de gunstige stemming in Amerika waren ook de overige wereldmarkten zeer prijshoudend.

Op Java vonden nieuwe verkoopen van nieuwen oogst door de Producenten Trust plaats tot de verhoogde limites.

Voor disponibile suiker was de stemming afwisselend traag en vast en werd Superieur verhandeld tusschen f 13 en f 13,37¹/₂ e.k.

Hier te lande was de ondertoon der markt wel vaster, doch men ging volstrekt niet mee in verhouding tot Amerika. De noteringen veranderden bijna niet en de markt sloot prijshoudend op f 23³/₄/¹/₂ voor December; f 23,37¹/₂/¹/₄ voor Januari; f 23,87¹/₂/¹/₄ voor Maart en April, en f 24,12¹/₂/¹/₂ voor Mei. De omzet bedroeg ongeveer 1000 tons.

NOTEERINGEN.

Data	Amsterdam per Dec.	Londen			New York 96 p.Ct. Centrifugals
		Tates Cubes No. 1	White Java f.o.b. per December/Januari	Amer. Grated c.i.f. December	
		Sh.	Sh.	Sh.	
5 Dec. '22	f 23 ³ / ₈	56/-	19/9	23/3	5,75
28 Nov. '22	„ 23 ¹ / ₂	56/-	20/-	23/3	5,78
5 Dec. '21	„ 19 ³ / ₄	54/6	17/9	19/3	4,11
5 Dec. '20	„ —	84/-	36/-	—	5,32
4 Juli '14	„ 11 ¹³ / ₃₂	18/-	—	—	3,26

KOFFIE.

(Mededeeling van de Makelaars G. Duuring & Zoon, Kolff & Witkamp, Leonard Jacobson & Zonen en G. Bijvendijk).

Noteringen en voorraden.

Data	Rio		Santos		Wisselkoers
	Voorraad	Prijs No. 7	Voorraad	Prijs No. 4	
	9 Dec. 1922	1.496.000	17.625	2.224.000	
2 „ 1922	1.547.000	16.950	2.217.000	21.900	6 ¹¹ / ₃₂
25 Nov. 1922	1.559.000	16.875	2.169.000	21.900	6 ²⁷ / ₃₂
9 Dec. 1921	1.784.000	13.350	2.932.000	17.800	7 ²⁸ / ₃₂

Ontvangsten.

Data	Rio		Santos	
	Afgelopen week	Sedert 1 Juli	Afgelopen week	Sedert 1 Juli
9 Dec. 1922	69.000	1.610.000	156.000	3.418.000
9 Dec. 1921	79.000	2.053.000	153.000	3.968.000

KATOEN.

Notering voor Loco-Katoen.
(Middling Uplands).

	9 Dec. '22	2 Dec. '22	25 Nov. '22	9 Dec. '21	9 Dec. '20
New York voor Middling	25,10 c	25,25 c	25,70 c	18,10 c	16,25 c
New Orleans voor Middling	24,75 c	25,25 c	25,62 c	17,— c	15,— c
Liverpool voor Fy Middling	14,35 d ¹⁾	14,79 d ²⁾	14,85 d ³⁾	11,35 d	12,54 d

¹⁾ 8 Dec. '22. ²⁾ 1 Dec. '22. ³⁾ 24 Nov. '22.

Ontvangsten in- en uitvoeren van Amerikaansche havens.
(In duizendtallen balen)

	1 Aug. '22 tot 9 Dec. '22	Overeenkomstige perioden	
		1920—21	1919—20
Ontvangsten Gulf-Havens..	3031	2290	2345
„ Atlant.Havens	638	542	633
Uitvoer naar Gr. Britannië	789	657	794
„ „ 't Vasteland.	1676	1882	1245
„ „ Japan etc..	—	—	—
Voorraden in duizendtallen	8 Dec. '22	9 Dec. '21	10 Dec. '20
Amerik. havens	1089	1380	1355
Binnenland	1435	1553	1471
New York	—	104	21
New Orleans	—	406	442
Liverpool	770	940	904

COPRA.

De markt was deze week voortdurend vast gestemd, en het aanbod was in het algemeen zeer gering, daar de prijzen op Java voortdurend te hoog blijven.

Amerika blijkt ook sterk in de markt te zijn voor Cocosolie en Copra.

De markt sluit met koopers tot de volgende prijzen:

Java f.m.s. stoomend en/op aflading tot f 28,75
Ned.-Ind. f.m.s. „ „ „ „ „ 28,50
naar Holland/Hamburg/Bremen. „ „ „ „ „ 28,50
11 December 1922.

RUBBER.

De markt was iets kalmer gestemd in de afgelopen week. Amerika treedt op het oogenblik niet als koper op, hetgeen prijzen eenigszins beïnvloedt.

De noteringen zijn als volgt:

		ende voorafgaande week:
Prima Crêpe December..	73½ ct.	75½ ct.
" " Jan./Maart	74 "	75½ "
" " April/Juni	75 "	77½ "
Smoked Sheets December	74½ "	74½ "
" " Jan./Maart	74½ "	75 "
" " April/Juni	75 "	77 "

11 December 1922

VERKEERSWEZEN.**SCHEEPVAART.****GRAAN.**

Data	Petrograd Londen R'dam	Odessa Rotterdam	Atl. Kust Ver. Staten		San Lorenzo	
			Rotterdam	Bristol Kanaal	Rotterdam	Engeland
4-9 Dec. 1922	—	—	14½ ¹	3/4½	27/8	27/8
27 N.-2 Dec. 1922	—	—	14½ c. ¹	3/7	28/5	28/5
5-10 Dec. 1921	—	—	4/-	4/-	27/6	27/6
6-11 Dec. 1920	—	—	—	—	50/-	50/-
Juli 1914	11 d.	7/3	1/11¼	1/11¼	12/-	12/-

KOLEN.

Data	Cardiff				Oostk. Engeland	
	Bordeaux	Genua	Port Said	La Plata Rivier	Rotterdam	Göteborg
4-9 Dec. '22	7/-	10/2	11/6	11/8	5/8	8/-
27 N.-2 Dec. '22	7/-	10/9	12/1	11/10	5/7	8/-
5-10 Dec. '21	7/4½	12/6	14/6	18/6	6/3	8/9
6-11 Dec. '20	12/6	20/-	15/-	—	—	—
Juli 1914	fr. 7,-	7/-	7/3	14/6	3/2	4/-

DIVERSEN.

Data	Bombay West Europa (d. w.)	Birma West Europa (rijst)	Vladivostok West Europa	Chili West Europa (salpeter)
4-9 December 1922..	27/8	33/-	35/-	33/-
27 Nov.-2 Dec. 1922..	26/9	30/-	35/-	32/-
5-10 December 1921..	20/3	—	35/-	38/9
6-11 December 1920..	50/-	—	—	70/-
Juli 1914..	14/6	16/3	25/-	22/3

¹) Amer. cents p. 100 lbs.

Graan Petrograd per quarter van 496 lbs. zwaar, Odessa per unit, Ver. Staten per quarter van 480 lbs. zwaar.
Overige noteringen per ton van 1015 KG.

VRACHTENMARKT.

Sinds ons laatste overzicht toonen bevrachters meer belangstelling voor bevrachtingen van Noord-Amerika dan van La Plata. In verhouding tot wat te voren gedaan is, zijn de bevrachtingen van La Plata de laatste week zeer gering geweest. Voor een handige kleine boot met December-aflading is echter 30/- betaald van niet boven San Lorenzo met de optie een volle lading beneden tegen 2/6 minder. Dit cijfer staat stellig in verband met de weinige ruimte, die voor December beschikbaar is. Er wordt momenteel weinig Argentijnsch graan verkocht, hetgeen natuurlijk van invloed is op de vrachten. De reeders hebben echter geen haast om te bevrachten, waardoor er geen groote val is veroorzaakt. Op het oogenblik is er 27/6 less 6 d. van niet boven San Lorenzo te maken voor Januari aflading. Er zijn nog steeds lijnzaadorders in de markt van Rosario naar Noord-Amerika, waarvoor thans \$ 6,25 wordt genoteerd.

De vraag voor ruimte van Noord-Amerika is goed, vooral voor bestemming Middellandsche Zee. Er is een boot afgesloten van Portland naar Napels tegen 21 cents per 100 lbs. met December-aflading. Naar Engeland is 3/6 per qr. te maken voor December of Januari en van St. John 3/9 voor December-aflading. Naar Antwerpen-Hamburg range is de vracht 14 tot 14½ cents.

De uitgaande vrachten van Engeland zijn weer lager. Booten met December-aflading naar Buenos Aires en Monte Video zijn bevracht tegen 11/6 per ton.

In het Oosten blijven de hoogere vrachten gehandhaafd en booten van de Middellandsche Zee gaan in ballast naar Engelsch-Indië.

Van Australië is 47/6 te krijgen.

12 December.

INKLARINGEN.**DORDRECHT/ZWIJNDRECHT.**

Landen van herkomst	November 1922		November 1921	
	Aantal schepen	N. R. T.	Aantal schepen	N. R. T.
Binnenl. havens.	7	4.307	1	112
Groot-Britannië	6	1.062	1	160
Duitschland	1	283	13	3.675
Zweden	1	297	—	—
Danzig	6	1.520	2	1.039
Finland.....	1	611	1	570
België	—	—	1	110
Spanje	1	1.305	—	—
Totaal	23	9.385	19	5.666
Nationaliteit.				
Nederlandsche..	3	2.988	3	382
Britsche	7	2.367	16	5.284
Duitsche	12	3.733	—	—
Zweedsche.....	1	297	—	—
Totaal	23	9.385	19	5.666

(Gerard Mauritz.)

Verschenen:

Dr. J. A. EIGEMAN

**De Wijsgeerige Grondslag der
Marxistische Staathuishoudkunde
en hare waarde voor den tegenwoordigen tijd**

Prijs f 6,90

Nijgh & Van Ditmar's Uitgevers-Maatschappij, Rotterdam, Wijnhaven